

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 94

SRPANJ
KOLOVOZ
2002

7-8

IZDAVAČ:

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB
TEL./FAX. 01/48 24 142
TEL. 01/48 23 624
E-MAIL: HPS@ZG.TEL.HR
WWW: HPS.INET.HR

E-MAIL UREDNIŠTVA:

HRVATSKI.PLANINAR@VIP.HR
WWW: HPS.INET.HR/HP

UREDNIK:

ALAN ČAPLAR
SV. MATEJA 7, 10010 ZAGREB
TEL. 091/51 41 740
TEL./FAX. 01/66 88 512
E-MAIL: CAPLAR@VIP.HR

UREDNIČKI ODBOR:

DR. BORISLAV ALERAJ
DARKO BERLJAK
DR. SREČKO BOŽIČEVIĆ
VLADO BOŽIĆ
TOMISLAV ČANIĆ
MLADEN FLISS
ZDENKO KRISTIJAN
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK

TISAK:

»EKOLOŠKI GLASNIK«
DONJA LOMNICA

Travanj 2002
April 2002

Broj 4
Number 4

Godište 94
Volume 94

S A D R Ž A J

Slavko Tomerlin	Kako je nastalo sklonište na Crnopcu	193
Ante Juras	Poučni put »Ante Frua«	196
Vladimir Jagarić	Sekulići i šetnje okolicom	199
Stanislav Horaček	Novi planinarski put na Burni Bitoraj	201
Gordana Burica	Vela straža na otoku Šolti	203
Vlatko Oštrić	Gradac - još jedna gradina na Medvednici	205
Željko Poljak	Potruga za Veternicom prije stotinu godina	207
Nikola Zdenko Šimunović	Polja stoljeća Ratkovog skloništa	209
Edo Hadžiselimović	Kome treba kamen s Velebita	211
Bernarda Huzjak	Markiranje i markirantsko prigovaranje	215
Vinko Prizmić	Spasilački psi u službi GSS HPS*	218
Fergus Fleming	Kako je osvojen Mont Blanc	221
	Planinarske kuće i putovi	228
Željko Poljak	Nova piramida na Sljemenu	231
Milivoj Uroić	Kojina je to jama?	232
Zdenko Kristijan	Hrvatska pl. obilaznica - popis obilaznika	234
	In memoriam: Milan Nikšić	235
	Vijesti	236

Slika na naslovnici:

Na Velikom Lubenovcu, foto: Igor Adamec

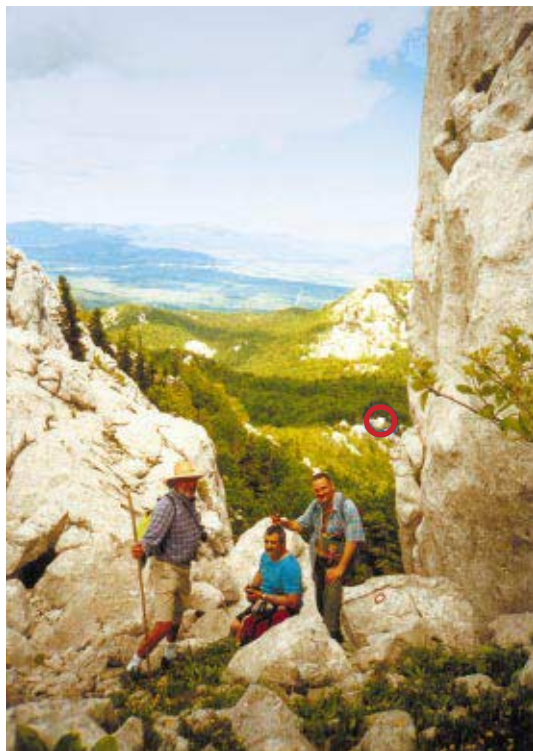
- ČASOPIS izlazi u 10 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz, te za studeni i prosinac kao dvobroj). Prvi broj izašao je 1. lipnja 1898. kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«.
- PRETPLATA za 2002. godinu je 120 kuna (za inozemstvo 32 eura). Pretplata se uplaćuje na žiro-račun izdavača 2360000-1101495742, pri čemu na uplatnici u rubrici »Poziv na broj« obavezno treba upisati svoj pretplatnički broj koji se nalazi na naljepnici uz adresu na omotu časopisa. Pretplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236, na isti način.
- NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za pretplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom ćemo im poslati uplatnicu i brojeve izašle od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu primiti primjerak časopisa.
- SURADNJA: Prilozi se mogu slati poštom, na disketi ili putem e-maila. Krajnji rok za primitak priloga je 1. dan u prethodnom mjesecu (za dvobroje dva tjedna kasnije). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade teksta, posebno za duže priloge. Prednost imaju prilozi popraćeni što boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi). Snimke digitalnom kamerom treba poslati kakvi jesu, a skenirane slike treba pripremiti u rezoluciji od 300 dpi. Svi primljeni materijali se na zahtjev vraćaju autorima. Za detaljnije upute obratite se uredniku.

KAKO JE NASTALO SKLONIŠTE NA CRNOPCU

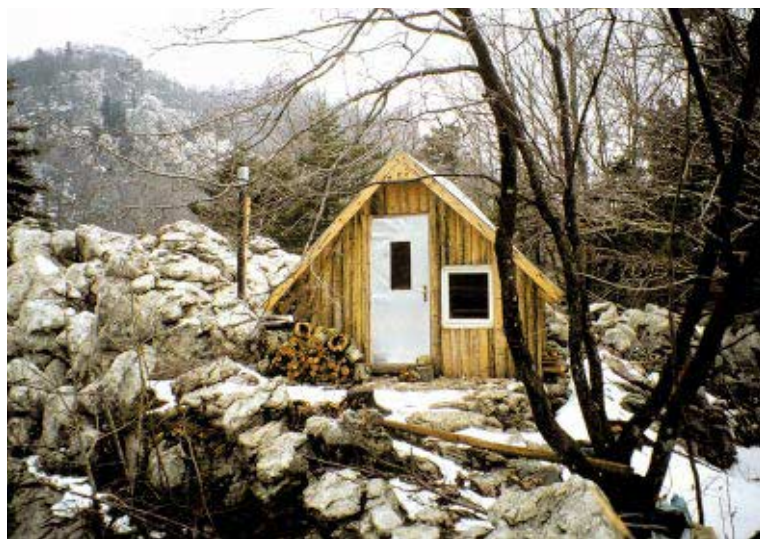
SLAVKO TOMERLIN, Zadar

Prije tri godine uputili smo se Smilja, Renata, Branko i ja na Crnopac. Smatrao sam da je stari šumski put najpogodniji za takvu ekipu, jer se penje oko 1 sat do male livade, pa ne zahtijeva veći napor. Kako nismo bili umorni, predložio sam da nastavimo put dalje u nepoznato. Put je postajao sve strmiji. Za sat vremena smo stigli do neke kote, gdje smo stali i odustali od daljnjeg hodanja. Mene je znatiželja kopkala pitanjem što se nalazi iza te kote, pa sam se uputio sam dalje. Na moje veliko iznenađenje pružio mi se veličanstven pogled na sve vrhove Crnopca. Bio sam toliko oduševljen da sam nagovorio i Branka da pogleda. On mi je potvrdio da je to najljepši vidik koji je gledao. To je bio odlučujući trenutak kada sam pomislio da bi bilo divno ovdje imati sklonište i duže vremena uživati u toj ljepoti. Kako je mali broj planinara zavirio u te kukove, smatrao sam da bi gradnjom skloništa svima bilo omogućeno uživanje u najdivljoj i najljepšoj planini. To su bile tek želje. A kako ih ostvariti, to još nisam znao.

Sljedeći izlet bio je prema Gračacu i okolini. Usput sam navratio u Šumariju gdje sam svoju

Uspón na Crnopac (kružićem je označen položaj skloništa)
foto: Slavko Tomerlin

Novo planinarsko sklonište »Crnopac«

foto: Mladen Kuhta

ideju iznio njezinom inženjeru. Na moje iznenađenje on me rado saslušao i odobrio korištenje borova za građu. Dakle, polazna točka je postojala. No, tko će financirati, a još veće pitanje, tko će raditi, to još nisam znao.

Kako je društvo već izradilo financijski plan za tekuću godinu, sva sredstva su bila namijenjena za obnovu skloništa na Vlaškom Gradu. Unatoč tome, bio sam uporan i tražio sam da mi plate barem gorivo za auto, što mi je i

odobreno. Smatrao sam da drvima koje posijećem na toj lokaciji mogu napraviti barem konstrukciju kuće. Trebao sam naći i ozbiljnije ljude na koje se mogu osloniti. Na žalost u društvu nisam imao nikakvu podršku, jer su vjerojatno mislili: »Što se ovaj stari pravi važan da će napraviti sklonište.« Zato sam pozvao moje najstarije prijatelje, koji su mi i prije pomagali.

Prvu pomoć u čišćenju terena pružila mi je Renata, koja je dva sata sa mnom odvaljivala veliku kamenčinu. Zatim mi se ponudio Dragan koji je radio na Čelavcu, pa je bio po nekoliko dana slobodan. Obećao mi je srušiti sva stabla koja označim potrebnima za gradnju. Sljedeći tjedan došao je s motornom pilom i srušio desetak stabala. Od tada sam se odrekao svih drugih izleta i posvetio se samo izgradnji skloništa. Obično sam svaki izlet našao kojeg dobrovoljca za rad. Jednodnevni odlasci bili su prekratki i prenaporni, pa sam potražio mjesto gdje bismo mogli i prenoćiti. Nedaleko od skloništa ima jedna mala pećina koju smo uredili i u njoj montirali moj stari šator. To je bilo za prvo vrijeme dobro, ali

brzo smo odustali od noćenja zbog velike vlage. Našli smo drugu lokaciju, još bliže gradilištu, gdje smo ostali sve do useljavanja u sklonište.

Najveći problem bila nam je voda. Pored sve opreme koju inače nosimo, bila nam je potrebna i voda za dva dana. Nošenje 5 litara vode prilično je otežalo uspon do gradilišta. Prvo rješenje je bilo postavljanje velikog najlona i bačve ukopane u zemlju, gdje smo skupljali vodu barem za pranje. Kako su radovi ozbiljno započeli, svaki dan trebali smo motornu pilu. Zato sam zatražio od našeg društva da mi posude pilu za sve vrijeme gradnje. Jedini u odboru društva koji je vjerovao da nešto radim bio je predsjednik, pa mi je dao podršku. S pilom su tek počeli pravi radovi. Trebalo je sve trupce oguliti i ispiliti cijelom dužinom. Kada su se pojavili prvi oblici temelja kuće, priključili su se radu moj prijatelj Milovan i njegova žena. Po godinama smo blizu, ali po snazi je on pravi atleta. Sve što je bilo najteže, lako je rješavao, dok nam je njegova žena kuhala. Nakon mjesec dana rada već su se vidjeli dijelovi konstrukcije. Puno posla je bilo oko donošenja klada kao i oko guljenja kore. U tom poslu puno je pomogla Renata kao i nekoliko pridošlih planinara. Kada su postavljeni vertikalni nosači konstrukcije, dobio sam najveću pomoć. Bio je to Zdenko, mlad i snažan čovjek oduševljen ljepotama Crnopca. S njim sam zimi prošao kroz središte crnopačkih kukova, što je bila jedna od najtežih i najluđih tura, ali i stravično lijepa, 12 sati hoda.

Od tada je gradnja svakim danom dobivala sve više svoje završne oblike. Radilo se od 8 - 16 sati. Već smo mogli i spavati u improviziranom skloništu. Konačno su u društvu uvidjeli da se ozbiljno radi i da je već postavljena konstrukcija krova. Tada sam dobio sredstva za nabavu dasaka, punata i ostalih dijelova potrebnih za završetak kuće. Sav taj materijal opet je prevezio Dragan iz Zadra sve do livadice, tri puta, i sve bez naknade. Na livadici se tako našla gomila dasaka i materijala, koje je trebalo prenijeti do skloništa. U međuvremenu, kod kuće, sam napravio vrata i dva prozora, kao i tri klupe. Jednog dana sam se ugodno iznenadio kad sam vidio da su vrlo teška vrata i prozori odneseni do skloništa. Odnijelo ih je petero speleologa iz Zagreba. Dok sam na gradilištu pilio grede i sastavljao dijelove kuće,

Carstvo stijena

foto: Slavko Tomerlin

Pogled sa Crnopca na Gačešin kuk i sklonište foto: Slavko Tomerlin

dotle su Renata, Zdenko i Milovan nosili materijal i po nekoliko puta od livade do gradilišta, udaljenog 1 sat. Veliku pomoć dobili smo i od pet planinara iz Bibinja koji su donijeli ljepenu i punte, a i počastili nas janjetinom. Sada kad je bio sav materijal gore, kuća je brzo napredovala. Do kraja ljeta bila je pod krovom. Mogli smo bezbrižno spavati u kući. Brzo je došla i jesen, pa je trebalo definitivno završiti radove.

Zdenko i ja uhvatili smo se postavljanja lamperije, a Milovan uređenja okoliša i kopanja jame za polaganje rezervoara od 1000 litara za vodu. Sredstva za nabavu rezervoara dobio sam od Turističke zajednice Zadra, a spužve i zaštitni lak od Tankerske plovidbe. Čekala nas je još jedna akcija. Štednjak, koji smo dobili od Branka, trebalo je donijeti do kuće. I taj težak posao obavila je naša trojka uz pomoć jednog dobrovoljca s releja Čelavac. Tako smo završili sklonište.

Konačno je došao i dan kad nismo ništa radili. Slavili smo otvorenje skloništa. Bilo je prisutno 14 planinara. Održao sam prigodnu riječ. Don Tomislav Baričević je blagoslovio naš rad i kuću. Nakon male zakuske i pića, zapalili smo počasnu vatru u štednjaku i ispumpali prvu vodu iz rezervoara.

Želim svima, koji su makar svojim prisustvom u toku gradnje bodrili naš rad, zahvaliti i poželjeti svim dobronamjernima da se ugodno osjećaju u tom malom zemaljskom raju.

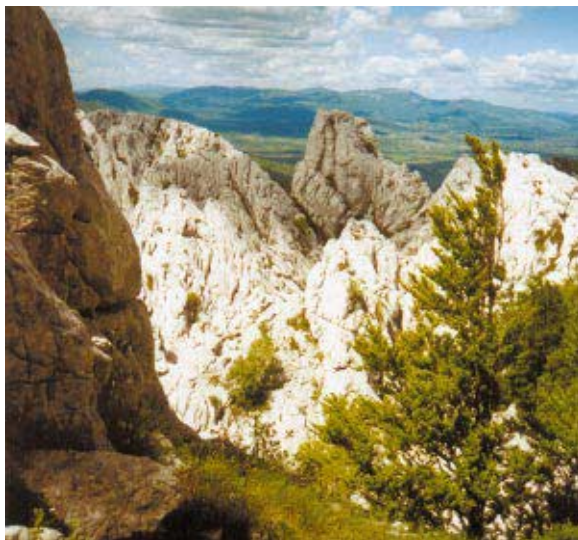
SUDJELOVALI U GRADNJI:

1. Slavko Tomerlin	280 h
2. Milovan Borojević	223 h
3. Katica Borojević	223 h
4. Zdenko Morović	150 h
5. Renata Milković	85 h
6. Dragan Milovanović	31 h
<i>i 4 prijevoza Zadar - Crnopac</i>	

POMAGALI U GRADNJI:

1. Smilja Petričević	6 h
2. Gorki Lovrinov	12 h
3. Dubravko Vitlov	30 h
4. Vera Milovanović	6 h
5. Ante Čaba	4 h
6. Vuke Šarić	14 h
7. Daniel Hraste	4 h
8. Mile Gverić	6 h
9. Josip Bralić	6 h
10. Boris Bralić	6 h
11. Damir Bralić	6 h
12. Belović, Uzman, Bodo,	
Boravec, Kunović	4 h
13. Dubravka Languz	3 h
14. Mane	4 h
15. Marko Šarić	4 h
16. M. Cvjetičanin	
17. Baričević J.	6 h
18. Mladen Lonić	6 h
19. Dragan Novaković	6 h

U satnicu nije uračunato putovanje, već isključivo rad na skloništu.

U Crnopcu

foto: Slavko Tomerlin

Poučni put »ANTE FRUA«

ANTE JURAS, Šibenik

Izuzetne prirodne, kulturne i povijesne vrijednosti Šibenika i njegove okolice zaslužuju da ih upozna što veći broj znatiželjnika. Time su se vodili i osnivači Poučnog planinarsko-ekološkog puta »Ante Frua«, nastalog jedinstvenim primjerom suradnje između odgojnoobrazovne ustanove, OŠ Petra Krešimira IV i HPD »Kamenar« iz Šibenika. Uspostavljanjem ovog puta škola se uključuje u nove oblike izvannastavnih sadržaja, a HPD »Kamenar« skreće pozornost na rekreativnu i prirodnu vrijednost kao i nužnost očuvanja prirodne i kulturne baštine.

Poučni planinarsko-ekološki put »Ante Frua« vodi preko Šubićevca u pitomu dubravsku dolinu, uključujući uspon na Orlovaču (496 m) i odmor u planinarskoj kući »Ćićo« u napuštenom naselju Rupićima, a završava u atrak-

tivnom Sokolarskom centru u Dubravi. Može se obići za pet sati hoda i zamišljen je kao cjelodnevni izlet. Ime je dobio po poznatom šibenskom društvenom i sportskom djelatniku, koji se kao član Društva Šubićevac istaknuo u pošumljavanju, brizi i očuvanju Šubićevca, a između dva

Pogled s KT-1, Tvrđava Sv. Ivana

foto: Josip Pejša

Prizor s otvaranja Puta

foto: Josip Pejša

svjetska rata bio je i predsjednikom »Kamenara«.

Šubićevac je prirodni ukras Šibenika. Taj se šumski kompleks proteže sjevernim dijelom grada i oduvijek je bio omiljeno šetalište šibenčana. Osnivači Puta založit će se da mu se vrate nekadašnji sjaj i sadržaji (potočić, ZOO-vrt, uređenje starih tvrđava, čišćenje i redovito održavanje). Osim kroz Šubićevac, put vodi i preko pitomih dubravskih naselja (Rakovo Selo, Rupići) smještenih u podnožju Trtra. Na svakoj od

sedam kontrolnih točaka (KT), prigodom prvog obilaska i za najavljene veće grupe, učitelji navedene škole drže kraća prigodna predavanja.

Do KT-1, tvrđave Sv. Ivana (17. st.), stiže se iz središta grada za dvadesetak minuta. S bedema te tvrđave divan je vidik na grad, luku i otoke. Tvrđava je podignuta tijekom kolovoza i rujna 1646. godine, na početku Kandij-skog rata s Turcima. Zvezdolikog je oblika, a na sjevernoj strani ojačana je klijestima (*tanaglia*) - visokim zidanim nasipom. Godine 1647. spasila je grad od žestokih turskih navala.

Do KT-2, tvrđave Šubićevac (Barone), stiže se za daljnjih desetak minuta dobro vidljivim putem kroz staru borovu šumu. Izgradnjom ove tvrđave 1646. godine uspostavljen je sustav utvrda oko grada. Tvrđavu je sagradio barun Kristof Martin Degenfeld, Nijemac u mletačkoj službi i izvrstan strateg. Zahvaljujući stalnoj brizi o obrambenom sustavu podizanjem, jačanjem i održavanjem gradskih bedema, kula i tvrđava, Turci nikada nisu ušli u Šibenik. Tvrđava je dobila ime po plemićkoj porodici Šubića.

Put dalje vodi podno sjevernog bedema tvrđave do ceste koja iz grada vodi u naselje Šubićevac i dalje postojećim putem, dobro markiranim, na KT-3, Vidikovac. Vidikovac je predviđen kao odmoriste šetačima Šubićevcem, a s njega se vide otoci šibenskog arhipelaga, grad i luka te šumski kompleks Šubićevca. Predavači bi na ovoj KT govorili o dalmatinskoj flori i fauni i karakterističnim biljnim vrstama te o znanstvenom radu i djelu Šibenčanina Roberta Visianija. Bio je svjetski poznat botaničar i nadahnuti hortikulturni stvaratelj, veliki znanstvenik 19. stoljeća, rođen i pokopan u gradu pod Šubićevcem. Od KT-2 do KT-3 potrebno je oko 30 minuta pješačenja.

Od Vidikovca put nastavljamo kroz borovu šumu do prijevoja između Jamnjaka i Kamenara.

Otiskivanje pečata na kontrolnoj točki

foto: Josip Pejša

To je KT-4. Predviđeno je da obilaznici na ovoj KT poslušaju predavanje o fauni naših krajeva i ptičjim vrstama. Naglasak je na zaštiti ptica, posebno pjevica, i na smislu starih Šibenčana za zaštitu ptica. Oni su, npr., na svojim kamenim kućama ostavljali otvore za gniježđenje ptica. Slično su na gradskim ulicama i trgovima ugrađivali male kamene ostave (kamenice) za vodu psima, posebno u ljetnim mjesecima.

Od ove KT put vodi pored dobro uočljivog bunkera iz 2. svjetskog rata do ceste Šibenik - Dubrava - Perković. Cestu treba prijeći i markiranim putem krenuti u Rakovo Selo. Tu je KT-5, u privatnom malom ZOO-vrtu Ante Simonaja.

Rakovčanin Ante Simonaj zaljubljenik je u ptičji svijet i njegov je ZOO-vrt utočište raznih vrsta ptica iz različitih dijelova svijeta. Uzgojem ptica bavi se preko dvadeset godina, a sve iz čiste ljubavi prema tim pernatim stvorenjima. Do KT-5 treba nam oko jedan sat pješačenja, dijelom kroz ugodnu hladovinu.

Nakon odmora i razgledanja ZOO-vrta nastavljamo pješačenje malo asfaltom, a zatim makadamom do planinarske kuće »Ćićo« u Rupićima. Ovdje je najbolje planirati duži odmor, druženje sa šibenskim planinarima i objed (iz naprtinjače ili ga po dogovoru mogu pripremiti dežurni). Kuća je otvorena vikendom i ishodište je za uspone na Orlovaču (1 sat hoda) i Krtolin, naj-

Predavači i tehničko osoblje Puta

foto: Josip Pejša

šić, upoznat će nas s pojmom sokolarenja, lovne discipline kojom se divljač, u svom prirodnom okruženju, lovi uporabom obučanih grabljivica, a priredit će i demonstraciju leta sokolova. Ugodan ambijent Sokolarskog centra, slobodan pristup sokolovima i drugim grabljivicama, pravi je užitek na kraju obilaska.

Put je svečano otvoren 20. travnja u nazočnosti od 300 obilaznika, učenika osnovnih škola, planinara i njihovih gostiju iz Zagreba, Splita, Kaštela i Gospića, građana i ljubitelja prirode, te predstavnika prosvjetnih vlasti.

viši vrh Trtra (501 m), koji je uvršten u Hrvatsku planinarsku obilaznicu. Od Orlovače do Krtolina treba nam sat hoda.

Krenimo od planinarske kuće na KT-6, Orlovaču. Taj je vrh najprikladniji i najzanimljiviji za uspon na Trtar. »Kamenarovi« markacisti markirali su više pristupnih staza. Najpoznatije su ona koja od kuće vodi udesno preko lokve ili, druga, koja lijevo od kuće vodi preko »Oka sokolova« (osmatračnica iz Domovinskog rata) i hrptom brda na vrh. Na vrhu je kutija s upisnom knjigom, a pečat vrha je u planinarskoj kući. Ako je vrijeme bez izmaglice, s vrha se vidi sve od Velebita do bosanskih planina i od Kornata do dalekog otoka Sveca i, naravno, sva bliža okolica. Trtar će ostati zapisan i kao brdo s kojega se u Domovinskom ratu branio i čuvao Šibenik.

Put nastavljamo spuštanjem do naselja Protege i dalje do KT-7, Sokolarski centar u Dubravi. Od Orlovače do ove KT potrebno je malo više od sata pješaćenja. Utemeljitelj i vlasnik Sokolarskog centra, Emilio Menđu-

Poučni planinarsko-ekološki put »Ante Frua« namijenjen je prvenstveno školskoj mladeži i planinarima, ali i svima zainteresiranima. Prati ga ukusno i sadržajno tiskan dnevnik i vodič s cjelovitim opisima kontrolnih točaka i kraja kojim vode markacije. Obilazak je moguć tijekom cijele godine osim u ljetnim mjesecima zbog izloženosti suncu i žegi.

Dodite i uvjerite se u poučnost i ljepotu ovog puta. Osnivači puta rado vas očekuju!

Sokolarski centar u Dubravi

foto: Ante Baranić

SEKULIĆI I ŠETNJE OKOLICOM

Nekoliko prijedloga za izlete po Žumberku

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

Selo Sekulići nalazi se u zapadnom Žumberku, na srednjem dijelu gorskog grebena koji se proteže južno od vrha Svete Gere u smjeru Slovenije, do Metlike.

Na ulazu u selo, staru zidanu prizemnicu koju je dobilo na upotrebu od PSH, zagrebačko PD »Monter« preuredilo je 1989. godine u ugodan planinarski dom. Kuća je prije služila kao vikendica profesoru zagrebačkog medicinskog fakulteta dr. Danijelu Derežiću, koji ju je poklonio planinarskoj organizaciji. U spomen Borisu Farkašu, osnivaču PD »Trešnjevka-Monter« koje upravlja domom, 1994. dom je prozvan njegovim imenom. Otvoren je od svibnja do listopada, od petka poslije podne do nedjeljnog predvečerja. Sve obavijesti mogu se dobiti na telefon domarke 098/901-55-88.

Klima je na ovom području subalpska - pravi gorski ugođaj - dani topli, a noći svježije. Položaj doma i visina od 710 metara, omogućavaju čudesan vidik prema jugu na Pokupsko i Belu krajinu, a za vedrog vremena vide se na obzoru Klek i vrhovi Velebita. Dom je povezan označenim stazama Karlovačke obilaznice i uzdužnim Planinarskim putem po Žumberku. Svake godine, treće subote u lipnju tu se održava tradicionalni proljetni pohod na Žumberak. Dom je idealan za jednodnevni posjet a, uz prethodnu najavu, i za boravak i od nekoliko dana.

Šetajući iz Sekulića u bližu okolicu upoznat ćemo поближе ove malo poznate gorske predjele.

Posebno je lijepa kraća šetnja do napuštenog zaselka Gaj, smještenog na južnoj strani Gajske glavice. Markirana staza u zaselak vodi s ceste

na kraju sela (30 minuta). Između dva svjetska rata, zaselak je slovio kao najviše naseljeno mjesto u Žumberku, na visini od 840 m (danas je to selo Grič, 790 m). Iz Gaja se može produžiti šumskom stazom do izvora hladne vode Gajski potok (10 minuta) i dalje do predjela Studene vode (15 minuta) gdje je izvor i lovački dom. Povratak u Sekuliće moguć je od lovačkog doma cestom.

Planinarski dom »Boris Farkaš« u Sekulićima

foto: Vladimir Jagarić

Napušteni zaselak Rajakovići udaljen je od doma pola sata lagane šetnje, također markiranom stazom s ceste na kraju sela. Područje je poznato po izvoru vode. Geolog, publicist i planinar prof. Fran Šuklje (1886.-1949.) ispitivao je Rajakoviće 1936. godine radi gradnje vodovoda za zapadni Žumberak (poslije je izgrađen, a i danas je u upotrebi). Danas kuće ovog zaselka izgledaju žalosno i sablasno, okružene i opletene niskim i visokim raslinjem. Označena staza vodi dalje preko Blata u Sošice (2 sata).

Od zaselka Kuljaja (1 km od doma prema Radatoviću) do kanjona potoka Sušice ima oko 2

kilometra šumske ceste. Romantičan je i »divljik« predio »Zelenog vira«, gdje se voda slijeva niz slapić u maleno jezerce zelene boje.

Do Sošica se može i starom stazom iz Sekulića. Put je »avanturistički« - staza je na nekim mjestima obrasla teško prohodnim raslinjem.

Lijepa je šetnja do Radatovića (2,5 km), središnjeg mjesta zapadnog Žumberka. U zgradi škole je zbirka etnografske građe. Nekad je ovu školu polazilo preko dvije stotine đaka, dok danas škola broji svega četiri đaka - četiri djevojčice. U selu je neko vrijeme župnikovao književnik Jovan Hranilović (1855-1924), autor čuvenih »Žumberačkih elegija«. Nad glavnim ulazom u crkvu sv. Nedjelje, 1934. godine postavljena je njemu u spomen ploča s poprsjem. U crkvi se nalazi prekrasan ikonostas koji svakako treba vidjeti. Ključ crkve je u kući nasuprot, kod obitelji Dake Smiljanića.

Izletnicima koji vole sakralne vrijednosti preporučam šetnju do ovećeg sela Liješća. Na 2 km od Radatovića u smjeru Malinaca odvojak je ceste za Liješće preko Dragoševca. Na vrhu brežuljka, pokraj sela, stoji kapela sv. Ivana, sagrađena davne 1760. godine. U kapeli je postavljen 1889. godine lijep ikonostas, djelo slovenskog slikara Jerneja Jareba. U podnožju zvonika postavljeno je poprsje đakona Milka Predovića (1924.-1992.), dugogodišnjeg rektora grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu i istraživača žumberačke povijesti (ključ crkve čuva Marica Reljić). Uz crkvu raste »stoljetna« lipa. S brežuljka se pruža lijep i širok vidik.

Trativši se na glavnu cestu, produžimo dalje u smjeru Malinaca i nakon 2 km prvim kolskim putem s lijeve strane skrenimo u šumu. Doći ćemo u još jedan napušteni zaselak - Dvor. Udaljen je od ceste jedva kojih 200 m. Tu je u drugoj polovici 18. st. prema pučkoj predaji bila stacionirana za zapadni Žumberak časnička straža carice Marije Terezije. Osobitost zaselka je staro raspucano stablo lipe. Pretpostavlja se da je to najstarija lipa na području Žumberka, posađena još u vrijeme doseljavanja uskoka u ove krajeve.

Spomenimo još da je Farkašev dom dobro znano polazno mjesto za uspon do vrha Sv. Gere, do kapelice sv. Ilije. Put traje oko dva sata brdskom cestom preko Studene vode, livade Katuništa i Maličevog krča. Iz doma su još mogući kraći izleti u Popoviće, ispod vrha Kule i do Cvjetišća, ali uz dobre vodiče.

Selo Sekulići u zimskom ruhu

foto: Alan Čaplar

Sunger s padina Bitoraja

foto: Stanislav Horaček

NOVI PLANINARSKI PUT NA BURNI BITORAJ

STANISLAV HORAČEK, Mrkopalj

HPD »Bijele stijene« iz Mrkoplja uredilo je i markiralo novi planinarski put na Burni Bitoraj, (1385 m). Put počinje i završava u Sungeru.

Sunger (804 m) je smješten sjeveroistočno od Burnog Bitoraja. Kroz mjesto prolazi asfaltna cesta od Lujzijane, 7 km od raskrižja Lokve - Mrkopalj i 3 km od Mrkoplja, ili 10 km od autoceste kod Lučica. U Sunger se može doći autobusom ili vlakom iz Delnica (13 km), ili iz željezničke postaje Lokve (6 km). Prije Sungera se nalazi Sungerski lug, zaštićeno područje divne jelove i smrekove šume na silikatnoj podlozi i jedino preostalo nalazište biljke zvane *zmijinac* u Hrvatskoj (*lat. calla palustris*). Taj će prilaz postati popularan među planinarima, jer najkraćim putem kroz prekrasne livade i šume stiže do Bitoraja. Veći dio puta nije bio prije markiran i rješeno je za duhovno osvježanje planinarima željnim novih doživljaja i iskustava.

SUNGER - BURNI BITORAJ, 3 SATI

Put pod noge i krenimo na Bitoraj. Nakon što ste ostavili svoje vozilo na početku Sungera kod bistroa »Runolist«, treba krenuti pješice 300 m prema Mrkoplju do raskrižja za Brestovu Dragu. Tu se nalazi putokaz koji nas usmjerava cestom 500 m do početka uspona za Brestovu Dragu. Odatle nas putokaz ulijevo nakratko vodi šumskom cestom i dalje, desno od ceste, kroz šumu prema Rudini (tim su putem mještani Sungera dolazili kositi svoje pašnjake u podnožju Bitoraja), gdje dolazimo na prekrasne livade i buduće planinarske kuće »Rudine«. Vlasnici kuće i bistroa »Runolist« su Karmela i Stanislav Tadejević (obavijesti o smještaju i prehrani dobit ćete na tel. 051/833-115).

Od planinarske kuće hodamo dalje šumskom cestom. Put se zatim izmjenjuje stazama kroz

Planinarsko sklonište »Bitorajka«

šumu i šumskim cestama i nakon toga markacijom udesno ostavljamo cestu Sungler - Brestova Draga - Žilavi dolci. Uskoro se dolazi na Jožinu planu, bujnu livadicu na kojoj se nalazi izvor te raskrižje puteva. Ne idemo putem za Javorje i Lič, već desno Peršovom kosom, 45 minuta do vrha Burnog Bitoraja. Hodajući Peršovom kosom razgledavamo impresivnu snagu šumske vegetacije u neprestanoj borbi za opstanak u stijeni, na udaru vjetra i kiše, snijega i leda.

VRH BITORAJA (1385 m) je skupina ras-trganih stijena koje strše iznad šumske vegetacije i dočaravaju posjetitelju nezaboravan doživljaj, širok vidik na bitorajske šume, gotovo sve vrhove Gorskog kotara i na Učku. U dubini tamnih šuma skrivaju se brojne ponikve s vječnim snijegom na dnu. Oštre klimatske prilike na mediteransko-kontinentalnoj razmеди nadjenule su Bitoraju pridjev Burni. Bitoraj pomaže stanovništvu mrkopalskoga kraja, stoljećima, kao meteorološki pokazatelj nadolazećeg vremena. Prve i najočiglednije promjene u ovom kraju se javljaju nad njim, koji se zato i zove Burni. Kad se zamrača i

prekrije olovnim oblacima, znak je nevremena koje će se uskoro silovito obrušiti. Posebno je lijep pogled na Brestovu Dragu, Sungler i Mrkopalj. Prvi zapisani uspon na Burni Bitoraj izveo je V. Borbas iz Pešte oko 1875. Godine 1885. Dragutin Hirc objavljuje zanosan opis svog uspona. Još i danas se najstariji stanovnici mrkopalskoga kraja prisjećaju Primorki koje su iz vinodolskog zaleđa preko Jožine plane dolazile noseći na glavi košare sa smokvama i zamjenjivale za nadaleko poznati mrkopalski krumpir, koji se nalazio i na jelovniku Bečkoga dvora.

skoga kraja prisjećaju Primorki koje su iz vinodolskog zaleđa preko Jožine plane dolazile noseći na glavi košare sa smokvama i zamjenjivale za nadaleko poznati mrkopalski krumpir, koji se nalazio i na jelovniku Bečkoga dvora.

VRH BITORAJA - SUNGER, 2:30 SATI

S vrha se spuštamo 10' do **PLANINARSKA KUĆE »BITORAJKA« (1303 m)**. To je drvena prizemnica površine 25m². U prizemlju je dnevni boravak, a u potkrovlju spavaonica s desetak ležaja, ali za nuždu može primiti i više ljudi. Potrebno je ponijeti vreću za spavanje. Opskrbljena je vodom iz cisterne. Sklonište je 1984. podiglo PD »Bitoraj« iz Zagreba i tako približilo Burni Bitoraj planinarima.

Od planinarske kuće vraćamo se uzbrdo kroz šumu markacijom 15', na vrh Bitoraja. S vrha se spuštamo planinskim hrptom Peršova kosa i nakon nekoliko minuta put se račva: ravno na Jožinu planu i Javorje pod Viševicom 45', a mi skrećemo lijevo kod putokaza. Ubrzo stižemo do prekrasne

skupine bijelih okomitih stijena. Naziv im je Nadstijene (1259 m) ili bitorajske Bijele stijene.

Nakom strmoga silaska ulazimo u kamena vrata i izlazimo pored Snježnice s potpuno okomitim stranama izbrazdanim bezbrojnim žljebovima. Kroz labirint ljutoga krša, okomitih i glatkih litica i iskonsku prašumu, dolazimo do traktorske vlake kojom hodamo do vidikovca prema Nadstijenama (izuzetan alpski ugođaj!). Još nekoliko minuta do šumske ceste, gdje kod putokaza skrećemo ulijevo, zatim cestom desetak minuta do sljedećeg putokaza udesno traktorskom vlakom, do ceste za Brestovu Dragu ulijevo. Cestom stižemo do bivše područne školske zgrade nakon koje se skreće ulijevo i spušta do Sungerskog luga. Najprije šumskom cestom uz livade, zatim ulazimo lijevo u Sungerski lug rubom crnogorice, gdje izlazimo na asfaltnu cestu Sungen - Mrkopalj i zatim lijevo do Bistroa »Runolist«, odakle smo pošli.

Ukupno ima 5:30 sati hoda, ali želite li detaljnije istražiti bitorajske Bijele stijene te uživati u krajoliku, planirajte cjelodnevni izlet. Zaboravite na vrijeme i sjedinite se s prirodom! Burni Bitoraj Vas očekuje!

**GORSKI KOTAR
DELNICE**

SOBE ★ ★ ★

Sobe u privatnom domaćinstvu u srcu
GORSKOG KOTARA

N.P. RISNJAK	12 km
ZELENI VIR I VRAŽJI PROLAZ	16 km
BJELE I SAMARSKJE STJENE	38 km
PARK-ŠUMA GOLUBINJAK	5 km
BJELOLASICA	25 km
KANU SAFARI NA KUPI	12 km

VUČNIK 27, DELNICE
tel. 051/812-371
e-mail: alen.sobel@ri.hinet.hr

VELA STRAŽA NA OTOKU ŠOLTI

GORDANA BURICA, Split

Planinareći Hrvatskom, obišla sam mnoge vrhove. Kad mi je prijatelj prije dvije godine poklonio dnevnik Hrvatske planinarske obilaznice, počela sam udarati pečate. Nedavno sam dnevnik ispunila uvjetima za brončanu značku HPO-a, a zadnje mi je nedostajalo 16. područje *Jadranski otoci - južni dio*.

Ne kaže se uzalud »U postolara najgore postole!« Meni kao rođenoj otočanki nedostajao je baš pečat, zapravo u ovom slučaju fotografija, s otoka. Kako na rodnu Šoltu često odlazim, ovaj sam put posjetila i njegov najviši vrh Velu Stražu (237 m).

Na Šoltu se putuje oko 1 sat trajektom iz Splita do luke Rogač. Najprikladnija je veza subotom u 6:45 ili nedjeljom u 8:15. Povratak je subotom u 15:40, dok je nedjeljom povratak u 17:40 zimi, a ljeti u 18:40 sati. Može se koristiti i katamaran, koji je brži, a oko njegovog voznog reda treba se raspitati u agenciji SEM-a u Splitu.

Trajektna veza je zgodnija, jer trajekt u luci Rogač dočekuje autobus koji vozi preko Grohota do Gornjeg Sela (dvadesetak minuta vožnje). Na kraju Gornjeg Sela, uza spomenik žrtvama fašizma, vodi asfaltni puteljak prema vrhu.

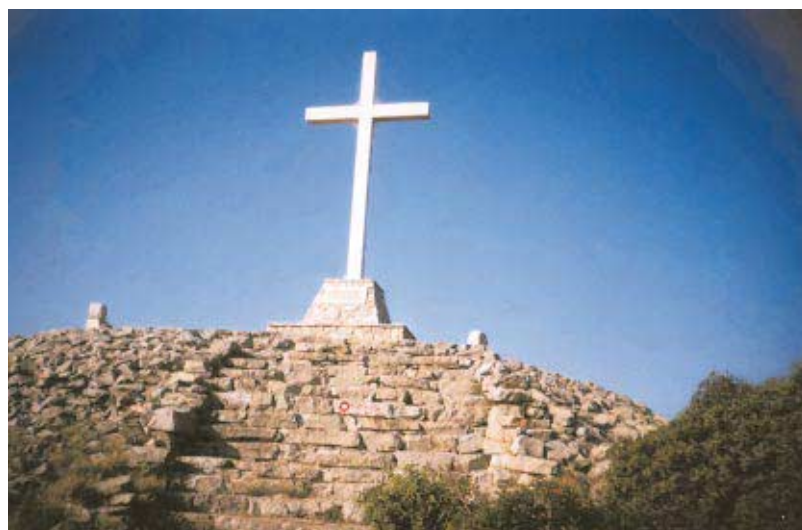
Križ na Veloj Straži (237 m)

foto: Gordana Burica

Nakon dvije trećine puta stiže se do groblja, gdje prestaje asfalt, a tu se pojavljuju i prve markacije. One su postavljene zahvaljujući vrijednim markacistima Milanu Sunku i Dijani Tudorić. To su ujedno i prve markacije na mom otoku, a ja maštam da ih, uz moju inicijativu, bude i više.

Ograđeni otočki putovi, koji su ljudima služili za odlazak na mjesta gdje su obrađivali ono malo škrte zemlje, sada su zarasli. Gusta makija i drača prekrili su staze i popeli se preko suhozida, tako da je na nekim mjestima nemoguće proći. Kad naiđem na njih, penjem se stjenovitim gomilama i po njima nastavljam put, koji se ili nazire ili bi logično tu trebao biti.

Nailazim i na nekoliko protupožarnih putova. Onako razrovani, slaba su zamjena za idilične uske staze, po kojima osjećaš svu mekoću i toplinu smirenja što ti se ulijeva u dušu dok gledaš otočke vrhove i polja.

Sve te putove jednog ću dana početi s društvom pročišćavati, pa koliko stignem!

Svibanjsko je jutro, mala otočka mjesta još su usnula ispod svojih kamenih krovova. Od spomenutog spomenika, asfaltnim puteljkom dolazim do groblja i crkvice Stomoriје. Srednjovjekovna crkva okružena je prastarim i novijim grobovima te kamenom ogradom. Uz ogradu polaze uzbrdo dva puteljka, lijevi za uvalu Gornju Krušicu, a desni prema vrhu.

Desetak minuta uzbrdo protupožarnim putem uz markacije i na vrhu ste. Vrh je označen pira-

midom od suhozida iz 1925. godine i kamenim bijelim križem postavljenim 1995. godine.

S vrha je na sve strane predivan vidik: otočko zelenilo, plavetnilo i modrilo mora, zaokruženo ponekim otočkim biserom na horizontu. Blaga je izmaglica, ali se ipak dobro vidi Brački kanal u kojem osamljeno pluta otočić Mrduja, a u pozadini Brač. Preda mnom je kopno, Split, iza njega Kozjak, Mosor, a u daljini se nazire Biokovo.

Lijevo prema zapadu lijep šoltanski krajolik, a prema jugu, iz svoje divljine izviru rtovi južnih šoltanskih uvala. U daljini Vis, a u meni ugodna spoznaja kako sam i ja dio te beskrajne ljepote.

Crkvice Stomoriја

foto: Gordana Burica

GRADAC - JOŠ JEDNA GRADINA NA MEDVEDNICI

VLATKO OŠTRIĆ, Zagreb

Na Medvednici je 10 (uvjetno 11) starih gradova/utvrda/gradina. Riječ je o cjelokupnom medvedničkom reljefu - od pojedinih vrhova do posljednjih prigrorskih brežuljaka. Pod tim uvjetom ovdje ubrajamo i biskupsku utvrdu na Kaptolskom brežuljku; u prilog tome dodajmo da je i Susedgrad na posljednjem brijegu prije savske nizine. Na zapadnoj Medvednici (Gušić je zgodno naziva Skupina Ponikava) je Susedgrad, na središnjoj Medvedgrad, na istočnoj Zelingrad - tri grada koji su kompleksi ruševina. Od drugih su sačuvani samo dijelovi temelja i opkopa ili čak samo posljednje obrađeno kamenje. Kozelin je bio arheološki istraživani, što je povećalo vidljivost temelja zidina. Na Tepčinoj špici, pa sjeverno od Blaguše i na visoravni Zagrad u okolici Kladešćice tragovi su temelja, a na Grohotu, na Kamenici, u selu Psarjevu Gornjem, posljednje građevinsko kamenje.

Većina je tih lokaliteta zanimljiva planinarima. Zato sam o njima već pisao (»Stare gradine na Medvednici«, HP 7-8/2001, str. 204-208). Taj je tekst zapravo osvrt na jedan rad u časopisu »Kaj«, proširen podacima iz druge lektire i vlastitim terenskim zapažanjima, kojim sam htio dati prinos planinarskom interesu za gradine (u užem značenju prapovijesnih ruševina, ali u prvom redu u širem značenju zbirnog izraza za ruševine i ostatke starih gradova, zamkova, burgova, utvrda...). »Hrvatski planinar« je preko 100 godina bogat izvor podataka za taj interes. Svi volimo slikovitost gradina i vidike na njih i s njih. Planinari ih posjećuju, o njima

pišu (Dragojla Jarnević o Okiću u svom dnevniku već 1843., a Lj. Vukotinović o Kalniku 1852.), slikaju ih i crtaju, grade i markiraju staze, uređuju okoliš (HPD od 1891. uređuje park pod Susedgradom) na podnožju ili u blizini podižu kuće (u Hrvatskoj ih sada ima sedam). O njima se piše putopisno i stručno (povijesno, arheološki). Ovdje bih dopunio neke podatke.

OD GORNJE KAŠINE NA GRADAC I DONJU PLANINU

Na kraju spomenutog članka samo je spomenut Gradac. Vrijedi ga pobliže opisati jer je planinarski privlačan. Gradac je istočno od crkve Sv. Jurja u Donjoj Planini, točnije iznad prijevoja između Donje i Gornje Planine. To je vršak na brdskom hrptu koji može zgodno dopuniti uobičajeno hodanje iz Donje Planine na Lipu. Treba izaći na završnoj autobusnoj stanici sjeverno od Gornje Kašine. Tu je - u lijepom zelenom krajoliku, karakteristično raskrižje triju dolina: potoka

Sveti Juraj u Donjoj Planini na putu za Gradac

foto: Zoran Medvedović

Kašine nizvodno i uzvodno, te potočića Bjeleka uzvodno, prema Donjoj Planini (to je zbog autobusa za Donju Planinu napušteni dio puta broj 31). Malo desno od Bjeleka može se popeti preko omanje oranice i kroz šumicu akacija na hrbat. S njega se otvaraju zgodni vidici na prijelazni reljef između središnje i sjeveroistočne Medvednice (u svom članku spominjao sam ga zbog nekih povijesnih pitanja - v. ad. 4.5.). Vodio sam tada znanice i znance i bilo je iznenađenih opaski o vidicima - nešto su novo i kao da ne pripadaju Medvednici.

Gradac (411 m) je na polovini tog hrpta, zaobljen je vršak, na njemu su stabla i ne vide se nikakvi materijalni ostaci, ali ima tipičan »umjetni« izgled. Kako nema ostataka, nije uvršten u onih 11 lokaliteta, zato sam ga ovdje dodao zbog povijesnih i planinarskih razloga.

Dalje je ugodna šetnja do Sv. Jurja. Lijepo hodanje za planinara kojemu se ne žuri najkraćim putem do planinarskog doma na Lipi, pa ga ne smeta što će hodati jedan sat duže. Hrbat Gradeca možemo usporediti s poznatijom Zrnetinom (310 m) između Markuševačke Trnave i Bidrovca, odnosno Vidovca. I to je varijanta za produženo hodanje, umjesto iz Bidrovca ili Vidovca (autobusne linije) već od Trnave, lijepim, raznoliko zelenim i razglednim hrptom između dvije usporedne doline. I hrbat Gradeca proteže se između dvaju dolina (Bjelek i Vukov dol) kojima voze autobusi za Donju, odnosno Gornju Planinu. Zrnetina ugodno produžuje hodanje do Goršćice (putovi br. 24 i 25), a Gradec do Lipe, no prvi je hrbat markiran (put br. 24), a na drugom se treba malo snaći.

Planina je u srednjem vijeku bila zasebni posjed (više o tome: M. Nadu, 13 - v. dalje u Izboru iz literature), npr. templarski, koji je morao imati neko svoje središte. Gradac je sa svojim »umjetnim« izgledom vidljivi ostatak toga. Arheološke lopate na njemu nije bilo. Samo mjesto i toponim poslužilo je u literaturi koju dalje navodim za poneku pretpostavku (posebno o tome gdje se nalazio »castrum antiquum paganorum« - o njemu u mom članku, str. 206-207). Potkraj 19. stoljeća pričali su starci u Kašini o »pogan-skom« gradu kod Planine (Radovčić - Škoberne, 124). Crkveno je središte posjeda bila kapela Sv.

Jurja kašinske župe (M. Nadu, 13). Planinu i Gradec spominje i L. Dobronić (Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkog kaptola, 217, 218-219).

Protok je vremena sačuvao, na istaknutom i razglednom mjestu, crkvu Sv. Jurja, s ponekim njenim gotičkim elementima, a svjetovno središte posjeda zbrisao s površine i zaodjenao šumskim plaštem - drugačije nego u slučaju nekoć templarske Puste Bele u Ivančici, gdje šuma na vrhu teže pristupačnog brijega krije ipak vidljive ostatke starog grada.

IZBOR IZ LITERATURE

Bibliografski podaci su iz mog navedenog članka morali u skraćivanju izostati, pa ih dodajem ovdje. Oba će članka tako biti razumljivija (u oba navodim tu literaturu, u zagradama, na uobičajeni skraćeni način). Tu ima i planinarske literature, a i knjiga koje se mogu naći u javnim knjižnicama. Napominjem da je to literatura kojom sam se neposredno koristio, a lektire o Medvednici i njenim gradinama ima još.

1. Branimir Gušić, Medvednica. Planinarski vodič, Zagreb 1924. (napose Susedgrad, 68-70; Medvedgrad, 114-115; Zelingrad, 268; Kozelin, 259; Tepčina Špica, 252-253).

2. Lelja Dobronić, Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201., p.o., Zagreb 1951 (Rad JAZiU, knj. 283) (napose odjelci o posjedima u prigorju Medvednice; grad Psar, 302.)

3. Lelja Dobronić, Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkog kaptola prema izvorima XIII. i XIV. stoljeća, p.o., Zagreb 1952 (Rad JAZU, knj. 286) (napose o Kozelinu, 216, 217, 218-219, 237. Gradec kod Planine, 218-219.)

4. Lelja Dobronić, Po starom Moravču. Pokušaj povijesne topografije, Zagreb 1979. (napose poglavlje »Srednjovjekovni utvrđeni gradovi u Moravču« (Uvod, Pregled povijesnih podataka, Stanje na terenu). 71-103, ali i neka druga mjesta, npr. Pitanja oko »Sv. Kuzme i Damjana« [»na brežuljku Kladišćici«], 65-70

5. Arheološka istraživanja u Zagrebu i njegovoj okolici. Znanstveni skup o 100. obljetnici [Hrvatskog arheološkog] društva. Zagreb od 14. do 16. studenog 1978. godine, Zagreb 1981.

6. Nada Klaić, Povijest Zagreba. Knjiga prva. Zagreb u srednjem vijeku, Zagreb 1982. (Kozelin, 58, 405, 418.)

7. Nada Klaić, Medvedgrad i njegovi gospodari, Zagreb 1987. (napose o Kozelinu, 23-24.)

8. Jakov Radovčić - Želimir Škoberne, Zagreb prije početaka. Najstarija prošlost grada i okolice, Zagreb 1989.

9. Zoran Gregl, Rimljani u Zagrebu. Tragovi Rimskog Carstva u gradu i okolici, Zagreb 1991.

10. Mladen Nadu, Povijesne crkve i kapele u Sesvet-skom Prigorju (povijesni prikaz), Sesvete 1994.

11. Vladimir Sokol, Doba između antike i ranoga srednjeg vijeka na području Zagreba, u: Starohrvatska spomenička baština. Rađanje prvog hrvatskog kulturnog pejzaža. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog 6-8. listopada 1992., Zagreb 1996., 43-47.

12. Željko Poljak, Hrvatske planine. Planinarsko - turistički vodič, Zagreb 1998. (poglavlje »Medvednica«)

13. Milovan Buchberger, Tajna Tepčine špice na Medvednici, HP 7-8/1998, 210-213.

14. Zlata Đurek, Medvednica park prirode, Zagreb 2000. (napose o Kozelinu, 89-93.)

15. Željko Poljak - Alan Čaplar, Medvednica. Planinarsko-izletnički vodič, Zagreb 2001. (napose o Kozelinu, 94-96. 98.)

Op.: Još neke naslove lit. iz uvoda prvog članka (pod 1.) nisam ovdje prenosio. Ne navodim ni planinarske vodiče, planinarima dobro poznate, koje sam uspoređivao (vodiči po Medvednici Ž. Poljaka - tri izdanja i J. Kopača - dva izdanja, »Planine Hrvatske« Ž. Poljaka - tri izdanja). »Hrvatske planine« istog autora ipak posebno navodim zbog dopunjenih podataka. To vrijedi i za najnoviji vodič Ž. Poljaka i A. Čaplara.

POTRAGA ZA VETERNICOM PRIJE STOTINU GODINA

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Špilju Veternicu na zapadnom dijelu Medvednice javnosti je prvi otkrio 1903. godine tadašnji urednik našeg časopisa Dragutin Hirc člankom pod naslovom »U zapadnom prigorju Zagrebačke gore« (br. 1-2, str. 7-10). Hirc je bio poznati botaničar i strastveni planinar, a mnogo se bavio i speologijom, pa je tako 20. travnja 1901. pod vodstvom mještana Tomaša krenuo iz Dubravice uz Glavnički potok da pronađe ulaz

u špilju koji je tada bio sav zarastao u gustišu. Zanimljivo je da su već tada mještani znali da postoji podzemna veza potoka na Ponikvama s izvorom potoka Stenjeveca: »Naši su stari gore hitali plevu od šenice i tu je išla van, i tak' je to onda ista voda.« Evo kako Hirc opisuje potragu za Veternicom:

Od ovog potoka, a uz poj slaviuja, crnoglavke, zebe i kosa, počesmo pomalo uzlaziti, da vidi-

Ulazni portal Veternice

foto: Alan Čaplar

mo i razgledamo špilju iz koje »puše vjetar« i koju zovu Veternica. Došli smo u guštik i tu je Tomaš stao, da si malo razgleda kraj u kojem ga ne bijaše već šest godina. Uzašao je, lomio i kršio grmlje i napokon mi doviknuo, da su se putovi »zarasli« i da Veternice ne može naći. Pošao je na drugi kraj i tako dugo izostao, da sam mislio, ostavio me i kući se povratio. Okrenem se prema kraju, kojim je pošao i počmem dozivati, ali badava. Već sam se spremio, da krenem u selo, kad začujem glas: »Tu, tu je!« i dozivajući, zagledam Tomaša na jednom strmcu, gdje silazi, da mi pomogne kod uzlaza.

Uzpeli smo se jarkom i došli pred Veternicu. Pred nama se uzdigla široka, grmljem zarasla pećina sa malim otvorom, koji je širok 45, visok 29 cm. Čim sam primaknuo ruku, oćutih da otvor puše, a kako je hladno puhalo, da me je u nogama zeblo, odmaknem se i posjednem s lijeve strane na obronku.

Dok sam tu sjedio i na obronak gledao, vidim kako vjetar raznaša suho lišće (listinac, sušanj) te opazim kako maše sa biljem, koje je poraslo pred špiljom, kao da bi naglo mahao hladilnicom. Ova igra vjetra vrlo mi se dopadala i čim bi lišće prigrnuo, u isti ga je mah vjetar razpuhao. Kada se na otvor prisloni uho, čuje se, kako puše. Pred špiljom, kamo nije dopirala hladna struja, pokazivao mi toplomjer u 11 sati 24°R., u otvoru špilje, na dublinu od 1 m, 8°R., a u pravcu od 1 m.

pred samom špiljom 10°R. Struja je tako jaka, da maše biljem, koje je poraslo 2 m. 36 cm. daleko.

Tomaš mi je pripovjedaao, da je prije po jarku bio tako velik vjetar, da su seljaci nosili kamenje i rupu zametali. I sada da je ovdje u zimi više zima, nego u Borčecu ili Bizeku.

Još mi je Tomaš rekao, da je otac njegova strica, 60-godišnji starac Zolak Nacek pripovjedaao, da je na onome mjestu, gdje je sada Veternica puknuo brieg, da je provalila voda i tekla puna 24 sata. Bila je tako jaka, da je »pobrala« po selu štale i kotce i sve poplavila kao Sava. Kad je voda prestala, išli su seljaci do Veternice da vide i prisluškiivali na otvor špilje, gdje »furt drndalo, kak' da mašina drnda«...

Tako je pisao Hirc prije jednog stoljeća. Godine 1934. znatiželjnici su proširili otvor i otkrićem unutrašnjosti izazvali senzaciju. Godine 1950. fotografirao sam kod špiljskog potoka sigasti preljev poznat pod nazivom Limun. Tada nije bilo fleša, pa sam se poslužio dijelovima neeksplozirane elektron-termitske požarne bombe koju sam našao nakon jednog bombardiranja Zagreba za vrijeme drugog svjetskog rata. Poslije su paleontolozi u predvorju pronašli tragove pračovjeka, zatim su speleolozi istražili oko sedam kilometara špiljskih kanala, dokazali vezu potoka na Ponikvama sa špiljskim potokom, ulaz zaštitili željeznim vratima i napokon je prvi dio špilje elektrificiran i uređen za turistički posjet.

U dvorani Limuna 1950. godine

foto: Željko Poljak

POLA STOLJEĆA RATKOVOG SKLONIŠTA

dr. NIKOLA ZDENKO ŠIMUNOVIĆ, Zagreb

Ove se godine navršava pola stoljeća od izgradnje Velebitaškog skloništa na Samarskim stijenama. Izgradnjom skloništa alpinisti AO PDS »Velebit« trajno se sjećaju Ratka Čapeka, koji je smrtno stradao u Julijskim Alpama penjući se u Dibonovom smjeru u Špiku 21. srpnja 1950.

Sklonište je bilo izgrađeno u špilji ispod Šerpas tornja od ostataka šumarijskih baraka. Građeno je s minimalnom količinom alata i nekoliko kilograma čavala. Planinari studenti gradili su ga vlastitim trudom, trošeći svoj džeparac. Mjesto za Ratkovo sklonište tražili su i našli 13. listopada 1951. godine, prilikom planinarenja između Bijelih i Samarskih stijena. Bilo je 15 sudionika iz nekoliko Velebitovih sekcija. Vođa puta bio je Stevo Vojnović, tadašnji asistent na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, kao predstavnik Sveučilišta.

I dok su alpinisti vježbali slobodno penjanje, speleolozi su tražili svoje objekte za daljnju obradu, a markacisti su bilježili podatke za svoju buduću trasu. Kasno poslije podne našli su mjesto za buduće sklonište u špilji ispod lijepoga kamenog tornja koji je nakon izgradnje skloništa prozvan Šerpas toranj. Mjesto skloništa je detak kilometara udaljeno od najbližih naselja i izvrsna je baza za zimske pohode u gorje, za skijaške ture i druge planinarske aktivnosti u sva godišnja doba.

Nakon ovog izleta počela je gradnja skloništa. Bili su to hladni jesenji dani s tridesetak centimetara snijega i povremenim pljuskovima kiše preko dana. Radna baza bila je u barakama šumskih radnika na 13. kilometru. Cilj našeg pothvata u idućim danima bio je da se nanese dovoljno materijala sa ceste, s razrušenih baraka i ostalih

napuštenih objekata. Nosilo se u parovima. Tri do pet puta dnevno od 13. kilometra do sadašnje lokacije. Mi nismo imali projekt ni nacrt, sklonište je nastajalo spontano, onako kako ga je diktirao otvor špilje i doneseni materijal. Kostur skloništa bio je od gredica 10x10 centimetara, a dvostruka oplata od nađenih dasaka. Naša skupina je trebala nanijeti materijal, postaviti kostur skloništa

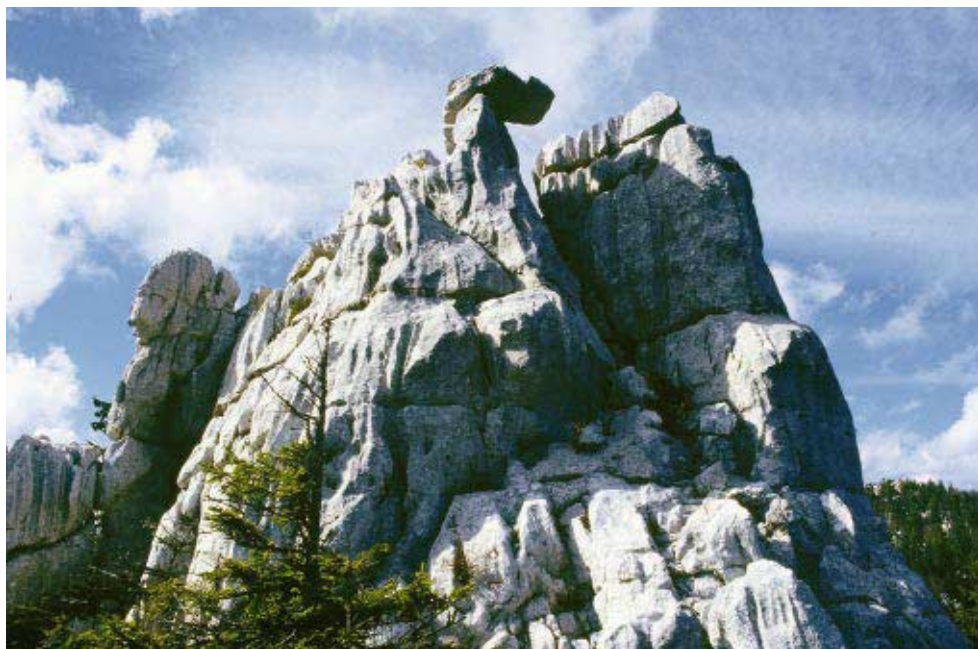

Ratkovo sklonište u Samarskim stijenama

foto: Damir Bajs

i zabiti prvu oplatu, krov i pod. U kasnijim fazama, koje su izvodile skupine iza nas, s unutarnje strane postavljen je ter-papir i drugi dio oplate.

Naporno šerparenje mokrog materijala po kiši i susnježici smanjilo je grupu, a ostatak je nastavio uz Unrin grašak i prokisli kruh. Kiša je nemilosrdno padala, smjenjujući se sa susnježicom, a šerpasi su postavili prvu blatnu markaciju od 13. kilometra do skloništa. Višnja se brinula da uvijek bude dosta čaja, da baraka bude topla, ali jednolična hrana nije nam išla u tek. Konstrukcijom kostura bavili su se kemičar Zebić, medicinar Fröhlich i tehničar Sirotić. Svi ostali bili su nosači.

Samarske stijene

foto: Tomislav Marković

Dana 19. listopada osvanulo je lijepo sunčano jutro. Jedva smo se držali na nogama od gladi i umora. Zadnja dva dana sva hrana bili su čaj i kruh. Naš zadatak bio je uspješno obavljen. Kućica je bila postavljena, štoviše, imala je prozor, dimnjak i vrata. Bila je skromnog izgleda, ali čvrsta i odlučno je virila između kamenih gromada Šerpas tornja. Sklonište su sljedećih mjeseci i godina dograđivale i održavale razne grupe iz AO PDS »Velebit«. Iako je bila građena od ostataka građevinskog materijala izdržala je u svojoj namjeni 29 godina i 5 mjeseci.

Napravili smo sklonište koje će, kada bude završeno, biti bez ključa i bez brave. U ovu kuću, u bespuću kapelskih šuma sada je mogao ući dobro namjernik i tamo boraviti besplatno i bez nerovoznih opskrbnika.

Gradnja i dovršetak skloništa nastavili su se idućih mjeseci. Sklonište je postalo popularno i broj posjetitelja popeo se i na nekoliko stotina godišnje. Kućica je funkcionirala do 22. veljače 1982. godine, a zatim je, nakon nekih skijaških natjecanja u blizini, bila zapaljena. Istraga nije nikada pronašla počinitelja. Sklonište je izgorjelo do dna špilje. Ostali su pepeo, nešto posuda i nekoliko metalnih predmeta. I tada počinje nova priča.

Za svega nekoliko dana »Velebit« organizira obnovu Ratkovog skloništa. Inicijator je bio ing. Ismet Baljić Puba. Studenti su u međuvremenu postali inženjeri, liječnici, ekonomisti, profesori. Kućica je dobila novi projekt i svog arhitekta, dipl. ing. Nenada Paulića. Skupljen je i novac, opet od Velebitaša, kojeg nije bilo previše. Ali, niklo je, uz pomoć starih i novih šerpasa, još ljepše i udobnije sklonište. U njegovoj obnovi i izgradnji sudjelovali su svi bivši pročelnici AO-a, sudionici ekspedicija, članovi Gorske službe spašavanja, speleolozi i drugi članovi »Velebita«. Nova kućica koja je sagrađena u 11. mjesecu 1982. godine imala je novu cisternu za vodu, a od pokućstva, koje i danas postoji, dobila je stolove i klupe, poklon mladih inženjera šumarstva, Ane i Gorana Šimunovića.

Ratkovo sklonište postoji pedeset godina. Vrijeme nosi breme i u međuvremenu od 1952. umrla su tri graditelja iz prve grupe: ing. Ivan Gjetvaj Dik, tehničar Ivica Sirotić Straško i dr. Boško Fröhlich Boškica. No, još su žive uspomena na našu mladost u kojoj nas je gradnja skloništa povezala dubokim prijateljstvom i zajedništvo, a AO PDS »Velebit« dobio posebno i trajno značenje u našim životima.

KOME TREBA KAMEN S VELEBITA

Poziv na očuvanje i zaštitu ove planine

EDO HADŽISELIMOVIĆ, Zagreb

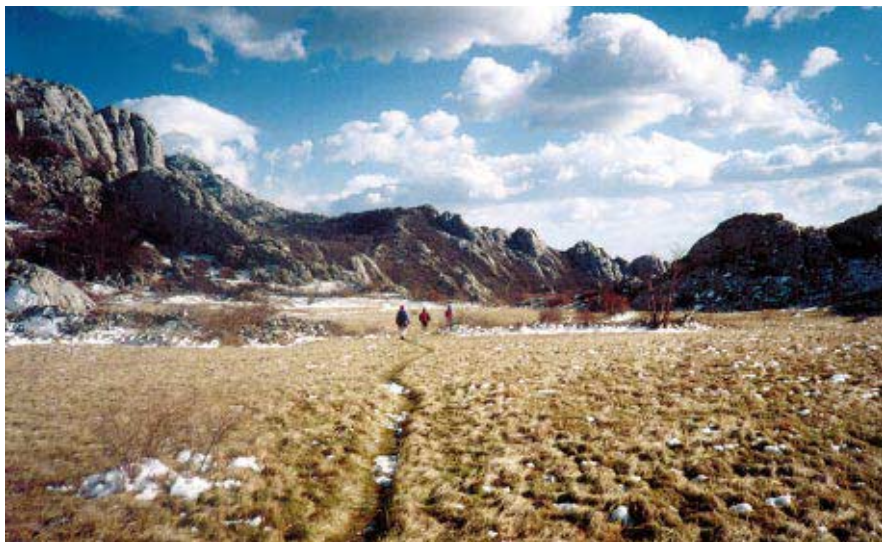
PRIRODNE VRIJEDNOSTI I ODRŽIVI RAZVOJ

Hrvatska je jedna od rijetkih europskih zemalja koja u svojem krškom podzemlju ima ne-taknute rezerve pitke vode. Upravo je Velebit golem spremnik toga najznačajnijeg prirodnog resursa današnjice. Svake se sekunde iz velebitskog podzemlja slije u Jadran oko 200 m³ pitke vode. Stručno je potvrđeno da površinski tokovi koji poniru u Lici prolaze ispod velebitskog masiva i pojavljuju se na priobalnim izvorima i vruljama.

Unutrašnjost Velebita kod Lukova Šugarja je hidrogeološki osobito aktivna. Zbog brojnih podvodnih izvora mještani dio uvale Porat nazivaju Vruljama. Ondje slatka voda u svojoj silini kulja i do desetak centimetara nad morsku površinu. Poroznost krškog podzemlja očituje se i postojanjem speleoloških objekata. Kraj Porat Lukova i Milković Sela poznate su čak četiri špilje: Poratska špilja, Strmoglavnica te špilje iznad Milković Sela i pod Škrbavom glavicom. Stručnjaci predviđaju da bi se kaptiranjem podzemnih tokova pitke vode mogao riješiti problem vodoopskrbe ovog dijela Podgorja.

Milković Selo više ne postoji. Svrnjeno je da bi se mogla izgraditi vojna baza, koja je zapuštena već više od deset godina. Bodljikava žica i dalje opasuje nadzemne i podzemne građevine, nikad zaživjele u svojoj namjeni. Nije uspio ni pokušaj gradnje termoelektrane na ugljen. Svi-jest o potrebi očuvanja Velebita i razvoj civilnog društva rezultirali su uspješnom eko-kampanjom nacionalnih razmjera, predvođenom lokalnim stanovništvom, planinarima i zaštitarima okoliša. Propala je i namjera naftne kompanije »Shell« da iskoristi postojeće vojne spremnike i uvalu Porat kao luku za pretakanje nafte. Ohrabruju, međutim, pokušaji korištenja poratske uvale za uzgoj pastrva i najavljena gradnja marine. Poznato je da su temeljne strateške odrednice gospodarskog razvitka Hrvatske predstavljanje izvornih prirodnih ljepota i eko-turizam, biopoljoprivreda i proizvodnja zdrave hrane.

Lukovo Šugarje može se podičiti i jedinstvenom Turističkom stazom, značajnom graditeljskom ostavštinom Ante Premužića. Taj najlakši primorski pješački prilaz velebitskim vrletima,

Velebitska ljepota

foto: Mirjana Hudoletnjak

građen je od 1936. do 1937. godine radi turističke promocije Lukova Šugarja i velebitskog zaleđa. I danas vidljivo ishodište staze je u Rudelić Dragi, odakle vodi uz morsku obalu duž prelijepe uvale Rudelinke, da bi nakon Porat Lukova napustila morsko žalo i uspjela se do Milković Sela. Turistička staza je ovdje prekinuta zbog prolaska jadranske magistrale i vojnog objekta. Susreće se dalje ispod Škrbave glavice i dalje vijuga stručno izvedenim zavojima i masivnim podzidima kroz velebitski krš. Staza vodi iznad pašnjaka Milković Seline, dotiče se prašume Bukove drage i prolazeći ispod Milkovića pećine završava u stjenovitim gudurama Kuka od Crmušišta. Nedaleko su i staništa čuvene velebitske degenije, najrjeđe hrvatske endemične biljke. Nažalost, zbog burnih predratnih godina, nije zaživjela zamisao o spoju ove turističke staze s Premužićevom stazom.

KORIŠTENJE VELEBITSKOG KAMENA

Umjesto da prepoznaju raznovrsne turističke prednosti koje im nudi jedinstvena kombinacija mora i Velebita, čelnici općine Karlobag gospodarski napredak svog dijela Podgorja vide u podizanju velikih industrijskih postrojenja neprimjerene djelatnosti. A gdje drugdje, nego na nesretnoj lokaciji vojne baze u Lukovu Šugarju, čije je stanovništvo iznova dovedeno pred gotovu stvar. Na općinskoj razini svesrdno je podržana namjeravana investicija talijanske tvrtke »Fassa Bortolo« S.p.A. u gradnju tvornice za proizvodnju žbuke i cementa.

Projekt pogona za proizvodnju žbuke i cementa predstavljen je ožujku u Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja. Obuhvaćao bi otvaranje kopa za eksploataciju sirovine, preradu, transport gotovog proizvoda do pristaništa, pristajanje velikih brodova i utovar robe. Proizvodnja bi se sastojala od faza drobljenja, prosijavanja, miješanja, sušenja, skladištenja, pakiranja i paletizacije. Gotovu paletu proizvoda činit će žbukno vapno, cement, suhi mort za zidanje, završni mort i razne suhe podloge. Predviđeni kapacitet je 1200 tona dnevno, što je, slikovito govoreći, dnevno oko 60 kamiona-šlepera. Godišnja potrošnja vapnenca bila bi oko 200.000 tona, a vezivnih sredstava oko 50.000 tona. Izvozu je namijenjeno 80% ukupne proizvodnje. Predviđe-

na vrijednost investicije je 50.000.000 eura, a početak eksploatacije planira se već za godinu dana.

Tehnika iskopavanja kamena sastoji se u glodanju unutrašnjeg oboda vertikalne jame duboke 200 metara s površinskim otvorom početnog promjera 5 metara i urušavanju iskopine u podzemni horizontalni tunel koji je probila bivša vojska. Kamene gromade se lome tijekom slobodnog pada i tako usitnjena sirovina se horizontalnim iskopom transportira do postrojenja za preradu. Neprekidnim struganjem rubova iskopa povećava se promjer jame. Po završetku takvih djelatnosti, Velebit će ostati bez brda visine 250 metara, a na njegovom mjestu zjapit će grotlo promjera 80 i dubine 200 metara. Intenziviranjem iskopavanja moguće je i »obogaćivanje« krajobraza još ponekom jametinom.

Navodno je kvaliteta kamena upravo kod Lukova Šugarja idealna za traženu kvalitetu žbuke i cementa. Imajući u vidu složenu geološku strukturu Velebita, s hidrološki aktivnim i razvedenim podzemljem, vrlo je upitna dostatnost sirovinске baze i mogućnost dugoročnog korištenja. Tvrtka »Fassa« se oslanja na procjene svojih stručnjaka i javno iskazuje namjere sufinanciranja i praćenja investicija bitnih za razvoj općine. Vodstvo općine Karlobag i plaćeni pojedinci agresivno zagovaraju i lobiraju na županijskoj i državnoj razini za izmicanje granica Parka prirode Velebit s lokacije predviđene za takvu gradnju. Neobaviještenom i zbunjenom stanovništvu Lukova Šugarja obećava se u zamjenu za davanje suglasnosti ovakvom postrojenju, izgradnja vodovoda kao udio investitora u napredak ovoga kraja, te zapošljavanje u rovovima i preradbenim pogonima. Kako bi se raspršile sumnje u štetnost planirane industrije, mještani su pozivani na autobusni izlet u Italiju na razgledavanje takvih »ekoloških« postrojenja.

Uprava Parka prirode Velebit donijela je 26. ožujka Odluku o neprihvatanju gradnje proizvodnog postrojenja unutar granica Parka prirode Velebit, pa tako i u Lukovom Šugarju. Naglašeno je kako moguće gospodarske djelatnosti moraju najprije biti usklađene s uvjetima zaštite prirode i ne smiju na bilo koji način ugroziti vrijednosti područja zbog kojih je ono proglašeno zaštićenim

te moraju biti u skladu s planom razvoja tog područja. Zahvaljujući prirodnim vrijednostima ovog dijela Velebita, vizija razvoja cijeloga kraja dugoročno je orijentirana na razvoj turizma i pratećih djelatnosti.

U Lukovu Šugarju je 7. travnja održan sastanak mještana s načelnikom općine Karlobag, koji je protekao u žestokoj raspravi i odlučnom protivljenju Lukovčana da se njihov zavičaj nepovratno uništi. Uplovljavanjem velikog broja teretnih brodova u luku Porat doći će nesumnjivo i do zagađenja uvala i Velebitskog kanala, što će utjecati i na mogućnosti ribarenja. Istaknuto je kako talijanski investitor čini izuzetno drzak potez tražeći od Sabora RH izmjenu granica Parka prirode Velebit. Tom prilikom naglašeno je i da Prostornim planom Županije ličko-senjske nije predviđena industrijska proizvodnja na ovoj lokaciji, te da su žitelji ovog područja životno zainteresirani za razvoj turizma.

VELEBIT - ZAŠTIĆENO PODRUČJE

Analizom prirodnih svojstava i utvrđivanjem velikog broja vrijednih prirodnih cjelina, nepo bitno su više puta potvrđene iznimne vrijednosti Velebita. Godine 1981. Sabor je proglasio parkom prirode područje od Senjske drage do Zrmanje zajedno sa pripadajućim obalnim pojasom u ukupnoj površini od oko 200.000 ha.

Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO) u sklopu »Programa čovjek i biosfera« (MAB) prepoznaje Velebit kao jedan od svjetski najvažnijih tipova eko-sistema te ga proglašava 10. veljače 1978. svjetskim rezervatom biosfere, čime se Velebit svrstava u mrežu zaštićenih kompleksa prirode i posvećuje se zaštiti prirode i znanstvenim istraživanjima u službi čovjeka.

Vlada Republike Hrvatske sklopila je u studenome 1999. godine ugovor o darovnici s Global Environmental Facility (GEF) za provođenje Projekta zaštite krških eko-sustava, koji koordi-

Prosvjed 1998. protiv termoelektrane

foto: Edo Hadžiselimović

niraju Svjetska banka i Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, pri čemu je Park prirode Velebit istaknut kao prioritarno područje od nacionalnog interesa.

Prepoznavši između deset najvrednijih područja Sredozemlja Velebit kao najbolji primjer za očuvane šumske eko-sustave koji trebaju hitnu zaštitu, World Wide Fund for Nature (WWF) - najveća svjetska organizacija za zaštitu okoliša proglašava Velebit »Darom Zemlji« (Gift to the Earth) i dodjeljuje obvezujuću povelju koja je 5. lipnja 2001. godine svečano uručena hrvatskom predsjedniku Stipi Mesiću.

Ustav Republike Hrvatske jasno naglašava da more, morska obala, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, zemljište, šume, biljni i životinjski svijet te područja od osobitog kulturnog, povijesnog, geografskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njenu osobitu zaštitu (čl. 52).

U zakonski zaštićenom području Parka prirode dopuštene su samo one radnje kojima se ne ugrožavaju njegove bitne značajke i uloge. Izričito su zabranjene sve djelatnosti koje mogu prouzročiti promjene i oštećenja na zaštićenom dijelu prirode, a dopuštene su samo one radnje i djelatnosti kojima se na zaštićenom dijelu prirode ne mijenjaju svojstva zbog kojih je područje proglašeno zaštićenim (čl. 5, čl. 32).

Uvala Porat
kraj Lukovog Šugarja
foto: Koraljka Jurčec-Kos

POZIV NA OČUVANJE I ZAŠTITU VELEBITA

HPD »Zagreb-Matica« je nakon uspješno završene kampanje »S.O.S. za Velebit« i organiziranja peticije protiv izgradnje termoelektrane na ugljen u Lukovu Šugarju (1997. - 1999.) s 73.331 prikupljenim potpisom za spas Velebita, pokrenula 1999. godine otvoreni program u svrhu zaštite i očuvanja Velebita pod nazivom »Eko-Velebit«. Glavni cilj programa je, pored promicanja održivog razvoja i očuvanja biološke raznolikosti, omogućiti djelatan okvir za edukaciju, aktivističku zaštitu i očuvanje prirodnih posebnosti planine Velebit.

Kome treba kamen s Velebita, po mnogo čemu iznimne i zakonski zaštićene hrvatske planine? Zar se tako vrednuje ostavština Premužića i postojbina velebitske degenije? Za planinare i mnoge ostale ljubitelje prirode Velebit predstavlja kulturnu planinu i simbol nacionalnog ponosa. Nije li nerazumno te nedopustivo i nestručno da se takva eksploatacija kamena impozantnih razmjera pomišlja locirati na hidrogeološki izrazito aktivnom dijelu Velebita? Područje Lukova Šugarja zbog podzemnih rezervi pitke vode ima svakako osobit strateški značaj za buduću vodoopskrbu ovog dijela hrvatskog priobalja. Utrka za probitkom nekolicine moćnika na račun prirode može donijeti dalekosežnu štetu na planirani razvoj turističkih mogućnosti Podgorja. Konačno,

promjena granica Parka prirode Velebit predstavljala bi nezamisliv pravni presedan u pozitivnoj politici zaštite prirodno vrijednih područja Hrvatske.

Namjeravano iskorištavanje velebitskog kamena i planirana gradnja kamenoloma s predviđenom tvornicom žbuke i cementa kraj Lukovog Šugarja predstavlja neshvatljiv nasrtaj na krajobraz jednog od najljepših dijelova Velebita i podvelebitsku uvalu Porat. Suočeni s agresivnim lobiranjem zagovornika gradnje postrojenja, planinari iz HPD »Zagreb-Matica« procjenjuju iznimnu ugroženost zaštićene prirode Velebita i upućuju poziv planinarskoj i ostaloj javnosti, a posebice struci i mjerodavnim državnim tijelima da se usprotive i ograde od zahtijevane izmjene granica Parka prirode Velebit i gradnje tvorničkih postrojenja pod Velebitom.

MARKIRANJE I

MARKIRANTSKO PRIGOVARANJE

BERNARDA HUZJAK, Zagreb

Markirati u divno, nestašno đачko doba nije mi niti izdaleka bilo tako zanimljivo i uzbudljivo kao danas.

Prekrasne prve proljetne nedjelje, prvog dana u kojem se sat pomiče jednu uru, ove zadnje milenijske 2000. godine, počela su moja nova »markirantska« iskustva.

Dva prekaljena, »svim bojama premazana« markacista, Joško i Boris, bili su mi učitelji i »goniči robova«. Očekivala sam da ću, kao svaki šegrt, najprije dobiti »metlu« u ruke, a kad tamo, uguraše mi u ruke nekakvu nosilicu ispunjenu kanticama s bojom, kistovima, krpama, škarama i tko zna čime još sve ne.

Još uvijek nisam bila sigurna što me čeka. Sada sam pomislila da ću biti samo »nosač« i promatrati kako se radi. Ništa od toga. Već na prvom stupu se pojavila marka koju ćemo obnoviti. Boris, kao mentor i učitelj, da bi mi pokazao kako se radi, bijelom je bojom nacrtao nešto što je trebalo izgledati poput točke. Međutim, vjerojatno radi blizine Uskrsa, izgledalo je kao jaje. Ništa nije rekao, a ja sam, valjda, morala shvatiti da se to tako radi. Kist mi je predan u ruke i sada se od mene očekivalo da nešto korisno učinim. Smatrala sam da je najbolje za početak to jaje pretvoriti u točku. Nije vam to bio baš lak zadatak, ali uz malo truda, nekoliko kapljica boje po stupu, rukama i cipelama, uspjelo mi je. A pravi učinak vidio se tek kada se moja bijela točka pomiješala sa crvenom bojom Joškove kružnice. Marka se pretvorila u dražesnu roza mrljicu.

Dakle, kada idete našom planinarskom stazom od Grdanjaca do Višnjevca, nemojte se začuditi što će vam se neprekidno roziti pred očima.

Obnovili smo toga dana oko dvije trećine markacija. Vrijedno sam točkala bijele točke, a Joško ih je opasivao crvenom kružnicom. Stavili smo nove marke na mjestima gdje je šuma po-

sječena, a dopustili su mi da samostalno, onako bez uzorka, nacrtam oznaku za jedno križanje. Na tom mojem, kako rekoše, lošem primjeru, rastumačili su mi da to tako ne treba izgledati. Oznaka za križanje je ogromna i sigurno ćete je na vrijeme vidjeti.

Markacija

foto: Tomislav Marković

Čistili smo trnje i grmlje, postavljali puto-kaze, malo pokisli, da bismo, nakon devet sati neprekidnog rada, ovo moje prvo markiranje proslavili veelikim kremšnitama i princes-krafnama u Samoboru. Dodala sam na to još i dosta bijelog šlaga jer mi se i onako cijeli dan bijelilo pred očima.

Bude li se planirao nastavak markiranja ove staze zasladiti kremšnitama, odmah se sada prijavljujem.

MAYA MAYA

VAŠ PARTNER U PRIRODI

VRIJEME JE IZLETA, KAMPIRANJA, ODLASKA NA MORE...

ŠATORI

- ZA DVIJE OSOBE **299 kn**
- DVOSTRUKI ZA TRI OSOBE **659 kn**
- JOŠ SEDAM MODELA
ZA DVIJE DO PET OSOBA

NAPRTNJAČE

- 25 L **219 kn**
- 45 L **429 kn**
- 60 L **489 kn**
- JOŠ 12 MODELA DO 75 L.

VREĆE ZA SPAVANJE

- 10°C **169 kn**
- 0°C **359 kn**
- 20°C **999 kn**

JOŠ 8 MODELA ZA SVE UVJETE

AKCIJA!!!

**KUPITE U PAKETU
KUPITE POVOLJNIJE!**

AKCIJA!!!

BILO KOJA DVA TEHNIČKA PROIZVODA

+

**JEDAN OD NAŠIH TEKSTILNIH
PROIZVODA (HLAČE, KRATKE
HLAČE, BERMUDE, KOŠULJE,
MAJICE, POLO-MAJICE, GORE-TEX
I WINDSTOPPER KOLEKCIJA...)****= 20% POPUSTA****NOVO! NOVO! NOVO! NOVO!**U SPLITU OD 28.06.
MERCATOR CENTAR

- DODATNIH 5% POPUSTA UZ PREDOČENJE PLANINARSKJE ISKAZNICE
- KARTICE, RATE, GOTOVINSKI POPUSTI
- SVAKI TJEDAN NOVI PROIZVOD PO AKCIJSKOJ CIJENI
- ZA ORGANIZIRANE KUPNJE (DRUŠTVA, GSS...)

DODATNI POPUSTI!**MAYA MAYA**

ZAGREB, CENTAR KAPTOL, NOVA VES 11

TEL/FAX: 01 4860 281

www.mayamaya.net

e-mail: mirsad@itu-zagreb.hr

SPASILAČKI PSI U SLUŽBI GSS HPS*

Tečaj i kamp za obuku spasilačkih pasa na Mosoru

VINKO PRIZMIĆ, Split

U ljeto 1996., tijekom akcije potrage i spašavanja izgubljenog narednika britanskog bataljuna IFOR-a na Mosoru, bili su angažirani svi raspoloživi vojni i policijski potencijali, helikopteri, ekipe, policijski psi tragači i sl. Narednika su, na izmaku snaga, pronašli upravo članovi stanice GSS HPS Split. Za to im je izražena posebna zahvala od britanskog zapovjedništva. Zbog toga je, u sklopu međunarodne suradnje i ljetnih vatrogasnih i spasilačkih kampova koje je vodila organizacija Operation Florian iz Velike Britanije, iskazana želja da se našoj službi pomogne u opremi i drugim donacijama. Tada nam je donirana neka spasilačka oprema, no kada su čuli da na našem području imamo najveće probleme upravo s potragama, ponudili su nam pomoć kroz donaciju pasa tragača i njihovu obuku.

Uskoro je u Hrvatsku 1997. godine došao David Jones, ugledni gorski spašavatelj iz Mountain Rescue Committee i voditelj British International Rescue Dogs kako bi izvidio potrebe naše službe, te za početak ponudio donaciju dva psa i program obuke u Hrvatskoj i Velikoj Britaniji za

naše vodiče pasa. Izabrao je prema našim potrebama pasminu *border coli* (za potrage na otvorenom prostoru), te *velškog španijela* (za slijeđenje tragova u špiljama i jamama). Nerado smo i iz pristojnosti prihvatili taj dar, jer među pripadnicima GSS-a iz cijele Hrvatske nije bilo ni iskustva ni volje za ovaj program. Zato smo u program uključiti pripadnike kinoloških društava, te opskrbnike planinarskih doma na Mosoru, koji su planinari, ali nisu u GSS-u.

Obuka je započela u Velikoj Britaniji, gdje smo bili gosti gotovo svih njihovih relevantnih spasilačkih službi, uključujući i službu za spašavanje na moru (Royal National Lifeboat Institution i drugi), gdje smo upoznati s organizacijskom strukturom, ali smo i praktički sudjelovali u njihovim vježbama, pa čak i stvarnim akcijama spašavanja.

Nakon toga, 1998. godine, psi i dva instruktora BIRD-a, došli su s doniranim psima (Dijana i Manston) u Hrvatsku i tada se započelo s prvom fazom obuke. U drugoj fazi zamolili smo ih da, uz obuku s psima, dođu i njihovi međunarodni instruktori za Search managere, kako bi za potrebe naše službe održali seminar o organizaciji potrage. Na seminaru su sudjelovali pripadnici iz svih stanica GSS HPS, predstavnici civilne zaštite, policije i drugi (Mosor, 1999.).

Spasilački psi i njihovi vodiči

* Autor je o tome pisao u HP 1998. (br. 7-8, str 214) i 1999. g. (br. 2, str 45) pod naslovom »Prvi psi tragači u GSS-u Hrvatske« (op. ur.)

Vrhunski psi nisu nažalost došli u prave ruke (vodiči). Ljudi izvan GSS-a nisu bili na razini te zadaće, ni po motivima ni po želji za stjecanjem organizacijskih i stručnih znanja i sposobnosti da se uklape u rad GSS-a. Zbog toga smo Dijanu potpuno izgubili za prvobitnu namjenu, dok je Manston tek djelomično upotrebljiv.

Naime, u zemljama gdje je spašavanje uz pomoć pasa razvijeno, vodiči pasa su izvršeni spašavatelji koji imaju i provjerene organizacijske i stručne kvalitete i motivirani su za taj vrlo zahtjevan rad. Naime, pas nije dio opreme koji možemo odložiti u spremište jer nam trenutno ne treba i koji će nas čekati dok nam ponovno ne ustreba. Grešku smo prepoznali i trećeg psa Rikija (također *border coli*) kupili smo sami kao štene iz jedinog takvog legla u Hrvatskoj kada smo bili sigurni da imamo pravu osobu za vodiča (gorski spašavatelj Frane Bebić). Uz pomoć kolega iz GRS Slovenije, a posebno načelnika njihove Komisije za lavine i potrage Igora Potočnika, započeli smo s obukom u sklopu njihovih tečajja, te čestih dolaska samog Potočnika u Hrvatsku radi provjera i obuke. Tako smo konačno dobili psa i vodiča na razini potreba GSS HPS. Riki sudjeluje u svim akcijama spašavanja, a na ispitima u Sloveniji čak je pokazao toliko blistave rezultate, da su ovu pasminu i kolege iz Slovenije počeli ubrzano uvoditi u svoj sastav (u GRS djeluje 40 pasa za potrage).

Primjer Rikija i Manstona zainteresirao je hrvatske spašavatelje, pa sada već imamo 5 pasa takve namjene koji su u sastavu Gorske službe spašavanja. BIRD i gosp. David Jones odlučili su donirati još jednog *border colija* (ovoga puta kucicu Meg). Radi nekih uvoznih zapreka, dolazak Jonesa bio je odložen za travanj. Njegov boravak željeli smo iskoristiti na najbolji način. Kako je u većini stanica postojalo zanimanje za nabavku pasa, a slovenske kolege, ali i pripadnici naše policije i kinoloških društava iskazali su interes,

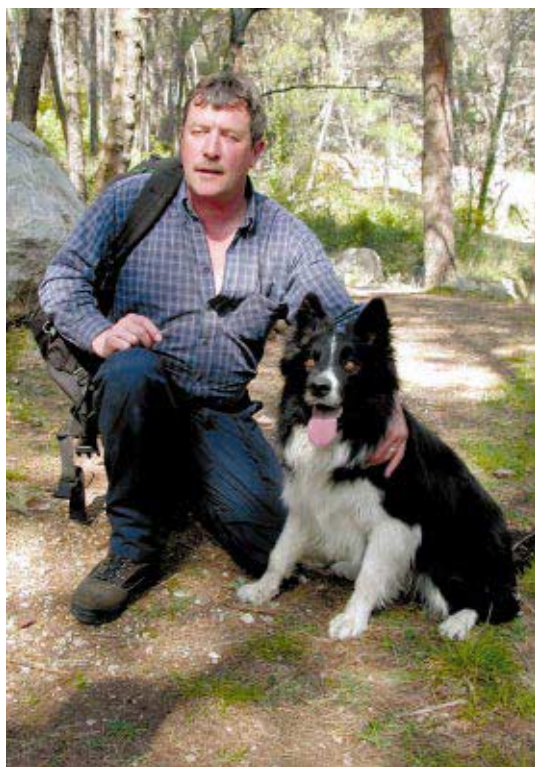
Obuka spasilačkih pasa

pripremili smo međunarodni kamp. Najvažnije je što se u samom GSS HPS pojavila potreba da se, po uzoru na razvijenije službe, započne sa sustavnim radom na obuci, provjerama i licenciranju takvih pasa, što se mora obavljati redovito, tako da Služba ne ovisi o odlascima izvan Hrvatske ili dolasku vanjskih kadrova. Zato je organiziran ovaj službeno Prvi tečaj GSS HPS za obuku vodiča i pasa tragača po programu kakve imaju druge spasilačke službe u svijetu.

Osim obuke, namjera tečaja je evidentiranje, sustav osposobljavanja i provjera, koordiniranje primjene ovakvih pasa te briga o daljnjem unapređenju ove neupitno potrebne pomoći za spašavanje. Ciklus obuke pasa traje minimalno dvije godine, uz stalne provjere (ispite po svakoj završenoj fazi obuke), najmanje svakih šest mjeseci.

Tko god je bio u prilici da organizira ili sudjeluje u akciji potrage, svjestan je što znači činjenica da jedan pas zamjenjuje 25 ljudi na terenu, pri tome je brži i učinkovitiji, jer može pristupiti tamo gdje čovjek ne može tako lako, te pronaći i ono što se ljudskim okom ne vidi.

U doktrini potraga, područje se ne smatra pretraženim dok ga ne pretraže i psi tragači. Radi se o psima koji su i kućni ljubimci. Stoga apeliramo na pripadnike GSS-a, ali i planinare koji imaju pse ili ih kane nabaviti, da se uključe u sustav ove obuke, za koju će ubuduće GSS HPS osigurati i svu potrebnu literaturu, stručni nadzor

Zajedno u akcije spašavanja - čovjek i pas

i iskusne instruktore za savjete o nabavci pasa, zdravstvenoj zaštiti, jeftinijoj hrani i sl.

U drugim državama zanimanje za to je vrlo veliko, jer je divno imati kućnog ljubimca koji je ujedno i vrijedan i koristan resurs u spašavanju ljudskih života. U civilnoj zaštiti Slovenije već se održavaju takvi tečajevi u koje su uključeni volonteri iz kinoloških društava i građani. Naravno, i tamo su nositelji obuke pripadnici i instruktori Gorske reševalne službe.

Međunarodni kamp i naš prvi tečaj započeo je 2. travnja 2002. primanjem kod načelnika PU splitsko-dalmatinske, koji je u ime MUP-a podržao djelatnost koja se isprepliće s jednim njihovim resorom (Zaštita i spašavanje). Sudionici tečaja, njih 20, iz stanica Split, Rijeka, Karlovac, Makarska, Ogulin, Kinološkog društva iz Zagreba, policijskih djelatnika koji rade s psima, te 8 pasa tragača, pod organizacijskim vodstvom Frane Bebića, a uz stručnu pomoć instruktora Davida Jonesa (BIRD), Igora Potočnika i Klemena Volontara (GRS), odradili su sav stručni i praktični dio tečaja. Smještaj sudionika bio je orga-

niziran u Vatrogasnom domu u Žrnovnici, gdje su se održavala teoretska predavanja i savjetovanja. Praktični dio tečaja provodio se na padinama Mosora.

Mediji su iskazali veliko zanimanje za ovaj tečaj (dnevni tisak i HRT), a svi poznavatelji problematike izuzetno su zadovoljni što se konačno i u Hrvatskoj prepoznala ova potreba i što se na tako kvalitetan način započelo s njezinim provođenjem. Pripremljena je i umnožena sva potrebna literatura, pri predavanjima su korištena računala i demonstrirana je orijentacija uz pomoć GPS-a i računala. Nakon završne vježbe na terenima u blizini izvora rijeke Žrnovnice i svečanog zatvaranja, sudionici tečaja nastavili su svoje druženje u obliku radnog kampa.

To je i nadalje bio kvalitetan i sustavan rad sa psima, ali i mnoštvo savjetovanja, razmjene radnih i organizacijskih iskustava, te planiranja buduće zajedničke suradnje, kalendara provjera i sl. Kamp je potrajao do 8. travnja 2002., kada se g. Jones vratio u Veliku Britaniju. Dogovoreno je da će tijekom svibnja naši predstavnici i psi prisustvovati vježbama GRS-a na Pohorju, slovenski vodiči doći će u Hrvatsku u svibnju i kolovozu, a za jesen je predviđen ponovni dolazak Davida Jonesa i njegove kompletne ekipe iz Mountain Rescue Committee Velike Britanije. Tom prilikom, uz ispite za pse i vodiče, organizirat će se i razmjena iskustava u tehnici spašavanja i zajedničke vježbe.

Gorska služba spašavanja HPS, osim što je bila dobar domaćin ovim tečajem i kampom na pravi način i po najvišim međunarodnim standardima, službeno je uvela pse tragače u svoj sastav. Ovo je inače trend u svim spasilačkim službama svijeta, jer nije racionalna primjena pasa samo za potrage u lavinama. Pas je predugo neiskorišten, što nije dobro za psa jer se zapušta zbog neaktivnosti, a potreba za traganjem ionako postoji tijekom cijele godine. Zato se još od IKAR-a u Italiji 1997. godine, kada je prikazana primjena pasa u potrazi čak i u području stijena, više i ne govori samo o lavinskim psima u GSS-u. Hrvatska nema puno lavina, ali česte potrage na Biokovu, Mosoru i Velebitu svakako zahtijevaju učinkovito sredstvo i odgovor, a to su bez sumnje psi tragači.

KAKO JE OSVOJEN MONT BLANC

FERGUS FLEMING

Švicarski prirodoslovac Conrad Gesner donio je 1541. godine začuđujuću odluku. »Odlučio sam«, napisao je svome prijatelju, »da ću se, sve dok je u meni života, svake godine penjati na planine, ili osvojiti barem po jednu, u doba kada cvijeće cvate, kako bih ih mogao istražiti, čime ću plemenito vježbati tijelo, ali istovremeno pružiti i užitak duhu.«

Gesnerova je odluka bila neuobičajena iz više razloga. U tadašnjim nesigurnim i neudobnim vremenima, ljudi uglavnom nisu tražili još i neke dodatne teškoće; penjanje na planine, čak i jednom, a kamoli svake godine, bilo je nepotrebno i neisplativo opterećenje. A onda, valjalo je znati i činjenice; planine su bile strme, neprohodne, hladne, zastrašujuće i itekako opasne. Bile su i visoke, a visina je bila anatema. Što se može učiniti s planinom? Ništa. Plitko se tlo ne da orati. Preko

stjenovitih prijevoja se može prijeći, ali teško. Čak te ni susjedi neće napasti ako su se ispriječile planine. Inače su beskorisne i predstavljaju samo smetnju. Zbog svega toga je Gesnerova odluka bila neobična. No, od svega je bila najčudnija odluka da se ne penje na tek neke planine - nego baš na Alpe.

Alpe su bile - i jesu - najveličanstveniji europski planinski lanac. Počinju se uzdizati na zapadu od prijevoja Tenda iznad Nice i glavni se lanac vrhova pruža u luku dugačkom oko 1200 km, sve do jugozapada Beča. Manji se izdanci probijaju južno do Jadrana i Balkana, no u 16. stoljeću se pri spomenu Alpa uglavnom mislilo na glavni lanac, i to njegov zapadni dio.

Zapadne Alpe su, ležeći na kulturološkom raskrižju Europe, gdje se dodiruju francuski, njemački i talijanski utjecaji, teoretski trebale biti

Mont Blanc - najviši vrh Europe

foto: Tomislav Marković

živahno, kozmopolitsko područje. Na određen način to su i bile: Rimljani su marširali preko njih, baš kao i Hanibal sa svojim Kartažanima; nakon 2. st. poslije Krista, kršćanski misionari su osvojili alpske doline; hodočasnici (čak i iz dalekog Islanda) prelazili su visoki prijevoj Sv. Bernarda ili neki drugi od 23 glavna prijevoja na putu do Rima. Nakratko su ih nadzirali saracenski banditi. Pripadnici svih mogućih naroda su prešli preko Alpa ili se nastanili ispod njih. Neke se regije ponose svojim skandinavskim precima, druge pruskima; jedno područje štuje irske redovnike; drugdje imena mjesta vuku jasne arapske korijene; susjedne doline govore različitim jezicima, politički se različito svrstavaju i drže se različitih vjerskih uvjerenja.

Pa ipak, usprkos svim tim razlikama, dolascima i odlascima, Alpe su ostale bijela mrlja na zemljovidima. Osim nekoliko civilizacijskih uporišta, poput Berna, Geneve i još nekih gradova koji su uspjeli opstati u sjenama planina i osim nekoliko prohodnih prijevoja (koji su nekoć bili dobro održavani, ali su nakon pada Rima bivali sve zapušteniji), nitko nije mario za ostalo. Raspršeni poljodjelski posjedi, baštinjeni i često opustošeni bolešću, bavili su se ispašom stoke na visokim pašnjacima. I to je bilo sve što su ljudi znali, ili što su htjeli znati o tom kraju. Krivac je bila visina. A Alpe su, zaista, bile strašno visoke. Unutar središnjeg lanca, koji je mjestimice širok i do 200 km, ima stotine vrhova viših od tri tisuće metara i deseci viših od četiri tisuće, a jedan od njih, Mont Blanc, sa svojih 4807 metara, najviši je vrh Europe. Te su planine bile tako visoke da su stvorile veliku kontinentalnu klimatsku barijeru, žmičući vlagu iz zračnih struja i podijelivši tako Europu na hladni i vlažni sjever i topli, suhi jug.

Alpa su se bojali više od svih drugih europskih krajeva. Rani su hodočasnici pisali o stravičnim lavinama i padu kamenja koji bi ih naprosto pomeli ili danima zatočili u udaljenim pribježištima. Bojali su se hladnoće, visine, vidika i divljine. Ni alpski seljaci se nisu ništa manje bojali: nikada nisu znali hoće li im planine pasti na glavu, hoće li zavojiti ledenjaci napredovati i prekriti njihove voćnjake ledom, ili se povući i ostaviti za sobom hrpe kamenja.

Planine je okruživalo takvo neznanje da veći-

na njih nije imala ni naziva - ako i jesu, zvali bi ih Prokletima ili Nepristupačnima - a i sam izraz »alp« je kriva označenica: kad bi rani zemljopisci pokazali na vrhove i zapitali kako se zovu, žitelji bi im odvratili: alpes. No to se odnosilo samo na visinske livade na kojima su napasali stoku; za planine i vrhove nisu imali imena. Tako je naziv koji se pojavio u svjetskim atlasima postao nevoljni podsjetnik na slabo poznavanje Europljana divljine koja se prostirala u njihovu središtu. Do Gesnerova doba, Alpe su bile izvor raznih strahovanja i praznovjerica. Žitelji nizina su još uvijek drhtali pri pomisli na Hanibalov pohod 218. g. prije Krista. Općenito, Alpe su bile udaljene od ostalog »normalnoga« svijeta poput Mjeseca. U tom ledenom, nazubljenom polukrugu koji je Italiju odvojio od vanjskoga svijeta, moglo se dogoditi svašta. Kad bi mu se ljudi približili, nastojali su samo što brže protutnjati preko prijevoja, svjesni moguće opasnosti. Mnoge su putnike prenosili prekrivenih očiju da ih ne bi prestravila grozota krajolika. Bila je nezamisliva i sama pomisao da bi se netko htio popeti na te planine. Stoga je Gesnerova odluka bila, u najmanju ruku, vrlo radikalna. Proći će još mnogo naraštaja nakon njega koji neće slijediti taj primjer.

Ipak, malo pomalo, strah je jenjavao i koncem 18. st. zamijenila ga je znatiželja. Kakve tajne kriju Alpe? Je li istina da na vrhovima prebivaju zmajevi i neke neobične rase? Što se za pravo gore zbiva? Na ta je pitanja valjalo odgovoriti, a za odgovore nije bilo boljeg mjesta od Mont Blanca, najvišeg vrha Europe. U kolovozu 1786., švicarski seljak Jacques Balmat će biti prva osoba koja se popela na Mont Blanc. Balmatovo zanimanje za Alpe - za razliku od Gesnerova - bilo je daleko od usamljeničke strasti; do sredine 18. st. stanoviti su se krugovi jako zagrijali za osvajanje visina. Dva stoljeća nakon što je Gesner prvi izrazio ono neuobičajeno zanimanje za planine, javili su se alpski entuzijasti poput Marc-Théodorea Bourritta, glazbenika ženevske katedrale i samozvanog »povjesničara Alpa«, i njegova suparnika Horacea Benedicta de Saussurea, profesora prirodoslovlja na Akademiji u Genevi; natjecali su se tko će se od njih prvi popeti na Mont Blanc. Saussure i osobito Bourrit su stvorili »alpsku radinost« svojim brojnim člancima, knjigama i istraživanjima. Isto tako, ni jedan

Horace Benedict de Saussure

ni drugi nisu se uspjeli domoći vrha, a Saussure je 1760. čak ponudio i novčanu nagradu - točan iznos nije poznat - prvome tko se popne na Mont Blanc. Do 1786. nitko se nije javio.

Balmat je odlučio osvojiti tu nagradu. Jacques Balmat je po mnogomu bio autsajder koji se kasno uključio u trku. Nije baš imao nekih iskustava s planinom, ali je bio nevjerojatno izdržljiv. U starim danima se prisjećao da je imao »jake listove i trbuh poput lijevana željeza, a mogao sam hodati tri dana bez jela, što mi je bilo od velike koristi kad sam se izgubio na obližnjem Buetu. Prožvakao bih malo snijega - i ništa više. Povremeno bih bacio pogled na Mont Blanc i rekao samome sebi: »E, moj druškane, što god ti rekao ili učinio, jednoga dana popet ću ti se na vrh.«. Balmat se vježbao za sve moguće poteškoće i to takvim žarom da više nije razmišljao ni o čemu drugom. »Nogama bih se odupirao o stijene i osjećao kako se tresu poput rasklimanih zuba«, pisao je, »a znoj bi mi se slijevao u velikim kapljama... Nije važno, idemo dalje! Bio sam poput guštera na zidu. Gledao sam kako zemlja tone ispod mene. Svejedno, gledao sam samo u nebo. Stalo mi je bilo samo stići do vrha...« Napokon je 5. lipnja 1786. odlučio da pokuša ostvariti svoje snove i zamisli. Ženi je rekao da ide u potragu za nekim kristalima i da će se vratiti za dva dana. Penjući se kroz selo La Côte i preko ledenjaka Tacconnaza, popeo se bez ikakvih nezgoda do niza stjenovitih izbočina zvanih Grands Mulets, blizu

Dôme du Gouter. Vrh Mont Blanca je bio istočno, ali Balmat nije mogao vidjeti teren ispred sebe zbog oblaka koji se nadvio i nad vrh i nad njega. Potpuno sabran, Balmat je učinio nešto dotad nepoznato: odlučio je prenoćiti tu gdje se zatekao. Budući da nije imao šatora, opskrbljen samo štrucom kruha i bocom konjaka, po svim bi ga normalnim standardima mogli držati budalom. A u to je doba njegova odluka bila nezamislivo odvažna. Nikada još nitko nije proveo noć na takvoj visini. Općenito se vjerovalo da čovjek to ne može preživjeti.

Balmat je izabrao odmorište na maloj polici prekrivenoj tvrdim snijegom, dugačkoj oko dva metra i okruženoj stijenama. Samo pola metra od njega je zjapila 300 metara duboka provalija. Strahujući da u snu ne padne niz stijenu, Balmat je odlučio ostati budan, sjeo je na naprtnjaču i počeo se tući rukama i nogama protiv hladnoće. Nešto malo prije ponoći maglu je zamijenio snijeg. »Dah mi se ledio«, sjećao se, »a odjeća mi je bila mokra... uskoro sam se oćutio kao da sam gol. Sve brže sam micao rukama i nogama, i počeo sam pjevati da bih odagnao misli koje su me tištale«. Glas mu se gubio u bjelini. Nije bilo jeke. »Sve je bilo mrtvo u tom zaleđenom svijetu i moj me je vlastiti glas gotovo strašio. Zašutio sam i prepaao se.«

U dva sata ujutro nebo je postalo svjetlije i do četiri je Balmat postao svjestan da je preživio.

Jacques Balmat

Proveo je još jedan dan i iduću neprospavanu noć na planini prije no što se odlučio vratiti. Međutim, pri silasku se užasnu mimoišavši se s tri vodiča koji su se penjali. Navodno su tražili izgubljene koze; ali Balmat je posumnjao da se zapravo namjeravaju popeti na vrh. Ako uspiju, osvojiti će nagradu. Njegove sumnje su bile potvrđene kad su ga zapitali kakvi su uvjeti u većim visinama. Dotad se Balmat već dva dana neprekidno borio s planinom, ali nije mogao podnijeti mogućnost da bi ga sada ti odmorni ljudi pobijedili. Kad su ga zapitali hoće li im se pridružiti, smjesta je prihvatio. Postojao je samo jedan problem: Balmat je obećao ženi da će se vratiti za dva dana. Zbog toga se u čudesno žestokom porivu sjurio do Chamonixa, rekao ženi da se vratio i onda joj, zgrabivši nešto hrane i promijenivši čarape, priopćio da opet kreće.

Napustio je kuću u jedanaest navečer i za dva sata je dostigao onu trojicu. U tri sata ujutro, svi su stajali na Dôme de Gouter, odakle su, u rano praskozorje, ugledali vrh. Tu su se skupini pridružila još dvojica vodiča. Kad su izjavili da su se krenuli penjati na Dôme zbog obećane nagrade, to Balmat više nije mogao izdržati. Suočen s mogućnošću da bi nagradu morao dijeliti s toliko ljudi, krenuo je sam i nakon nekoliko sati se našao na uskom grebenu (arete) koji je vodio do vrha. Izgledalo je to poput staze samo za nekog hodača po užetu, zapriječene pojedinim gadnim nakupinama stijena, no kada je Balmat pogledao ispod sebe, učinilo mu se da bi se bilo bolje popeti po ledenjaku zvanom Grand Plateau. Na nesreću, više nije bio u stanju nastaviti taj uspon. Bio je već posve neispavan, bez hrane i vode, a i vrijeme se pogoršavalo. Preostalo mu je samo da se povuče. Stigavši na Dôme, ustanovio je da su i ostali odustali. Vratili su se, očekujući da će ih Balmat slijediti. On je, međutim, cijeli taj dan proveo krstareći po Grand Plateauu. I tu je noć nemirno prespavao na planini. Više od trista metara ispod sebe gledao je kako se svjetla Chamonixa postupno gase. To ga baš i nije osokolilo. »Čovjek nije stvoren od čelika«, priznao je, »pa baš i nisam bio veseo. Tijekom kratkih razdoblja između tutnjava lavina, iz daljine bih začuo lajanje psa u Courmayeuru (s talijanske strane Mont Blanca), premda je to bilo samo oko dva kilometra daleko od mjesta na kojem sam ležao. Taj mi

je zvuk pomogao otkloniti misli koje su me opsjedale, jer je to bio jedini zemaljski zvuk koji sam mogao čuti. Oko ponoći je lavež prestao i više se ništa nije čulo; preostala je grobna, mrtvačka tišina.«

U dva sata ujutro se probudio i počeo silaziti. Kući je stigao šest sati kasnije, gadno spaljen od sunca i potpuno iscrpljen. Nije htio u spavaću sobu - »bojao sam se da će me gnjaviti muhe« - otišao je u štagalj i bacio se na hrpu sijena, gdje je spavao dvadeset i četiri sata. Tijekom te petodnevne pustolovine spavao je samo dvije noći. Prešao je nevjerojatne visinske razlike, zapanjujuće brzo - onaj drugi uspon mora da je bio nalik utrci, čak i ako se uzme u obzir tadašnje pretjerivanje. Dokazao je da je moguće provesti noć na otvorenom na vrlo velikoj visini i, iznad svega, pronašao je put do vrha. Bio je to velik uspjeh i premda nije donio vidljivih rezultata, Balmata to nije smetalo. »Bio sam neraspoložen, ali ne i obeshrabren zbog ta dva uzaludna pokušaja«, zabilježio je. »Osjećao sam da ću sasvim sigurno biti sretniji u trećem pokušaju«.

Tri tjedna je Mont Blanc bio zavijen oblacima. To Balmatu nije išlo na ruku. Oblaci koji odozdo djeluju bezazleno, nose sa sobom snijeg i susnežicu koju ni njegova konstitucija ne može dugo izdržati. Isto tako, ni promatrači neće biti kadri vidjeti čovjeka na vrhu, a uspon će biti bespredmetan ako se ne potvrdi teleskopom iz doline. A bilo je tu i još nešto: Balmat je morao pronaći neku uglednu osobu koja će se popeti s njim. Ako i dosegne vrh i počne mahati pri dobrom vidiku tisućama promatrača, to će se držati beskorisnim bez nekog znanstvenika koji će rukovati svojim barometrom. Gdje bi se u Chamonixu mogao pronaći takav čovjek? U osobi 26-godišnjeg gradskog liječnika, Michel-Gabriela Paccarda.

Paccard je uzaludno zurio svojim teleskopom po Mont Blancu, tražeći više od tri godine put do vrha. Kad mu je Jacques Balmat pristupio s viješću o svome otkriću - također zatraživši nešto protiv opeklina od sunca - ali i s ponudom da pokušaju zajedno, Paccard nije oklijevao. Dogovorili su se da će krenuti čim se vrijeme proljepša. Oblaci su se povukli rano ujutro 8. kolovoza 1786., ostavivši Mont Blanc ocrtan u svoj svojoj neosvojenoj slavi. Balmat je prije zore došao do

Michael Gabriel Paccard

Paccardove kuće. Književnik Alexandre Dumas je 1832. posjetio Balmata i nagovorio ga da ispriča svoju priču o onome što se događalo nakon toga. Ta je storija bila umnogome posljedica Balmatova osjećaja vlastite važnosti i Dumasove novinarske vještine i, još više, njegove tehnike intervjuiranja - on je platio, a Balmat popio tri boce vina - ali čak i pored svega toga vrijedno ju je ponoviti jer je to jedini detaljni opis tog povišnog uspona. »Otišao sam do Paccarda«, sjećao se Balmat, »i rekao: 'Onda, doktore, jeste li se odlučili? Bojite li se hladnog snijega i provalija? Izjasnite se!' 'S vama se ne bojim ničega', glasio je odgovor. 'U tom slučaju, vrijeme je da se uspnemo na taj krtničjak«.

Krenuli su u pet popodne, i to svaki svojim putem da ne bi privukli pozornost, i ponovo se sreli u selu La Côte. »Te smo večeri prespavali na vrhu La Côtea, između ledenjakâ Bossons i Taconnaz. Ja sam nosio deku i njome sam omotao doktora poput malog djeteta. Zahvaljujući tome, proveo je podnošljivu noć. Čvrsto sam spavao do pola dva ujutro. U dva se pojavila crta svjetla i uskoro se diglo sunce, bez i jednog oblaka, sjajno i predивно, kao obećanje divnog dana! Probudio sam doktora i krenuli smo u pohod. Nakon četvrt sata su prelazili ledenjak Taconnaz, svladavajući napukline »čiju dubinu ljudsko oko nije moglo izmjeriti« i snježne mostove koji su »nam se lomili pod nogama. Doktor je isprva nesigurno zastajkivao«, sjećao se Balmat, »ali je pri pogledu

na moju odlučnost postajao sigurniji, pa smo to prošli zdravi i čitavi«. Potom su se popeli na Grand Mulets, gdje se Paccard ponovo onesposokio kad mu je Balmat pokazao mjesto gdje je prenoćio. »Lice mu se natmurilo i deset minuta nije izustio ni riječi, a onda je, iznenada zastavši, rekao: 'Balmat, zar zaista mislite da ćemo se danas moći popeti na Mont Blanc?' Vidio sam kako mu se misli kovitlaju, pa sam mu sa smijehom to potvrdio«. Na isturenim stijenama, zvanim Petits Mulets, podigao se vjetar i Paccardu odnio šešir s glave. »Okrenuo sam se, začuvši njegov povik, i ugledao kako mu pusteni šešir leti preko planine u Courmayeur... 'Moramo ga prežaliti', rekao sam, 'jer ga više nećete vidjeti, budući da je otišao u Piedmont, i neka mu je sa srećom'. Kao da je ta mala šala još više uvrijedila vjetar, jer tek što sam zatvorio usta, kad nas je još silovitiji zapuh primorao da legnemo na trbuhe kako ne bismo krenuli za šeširom. Vjetar je brijao obronke planine i zavijao iznad naših glava, tjerajući pred sobom snježne lopte goleme poput kuća. Doktor se prestrašio... Pri prvom zatišju sam ustao, no doktor je mogao nastaviti samo četveronoške«.

Na Dôme du Gouter, Balmat je izvadio teleskop i pogledao grad ispod sebe. Dogovorio se s trgovkinjom da ih gleda na ovom mjestu, i zaista, stajala je dolje s još pedesetak ljudi. Balmat im je mahnio šeširom, a seljani su odmahivali. A golglavog Paccarda, koji je napokon ustao »pomislivši na samopoštovanje«, mogli su prepoznati samo po velikom kaputu. Ako se može vjerovati Balmatu, izgleda da je tada Paccard potpuno izgubio živce. »Skupivši svu snagu da se osovi na noge, ni ohrabriranja odozdo ni moja najozbiljnija uvjeravanja nisu ga mogla potaknuti da nastavi s usponom. Kad sam već iscrpio svu svoju rječitost, rekao sam mu neka se nastavi kretati da se ne bi smrznuo. Slušao me je, ali kao da nije razumio, i rekao: 'U redu'. Vidio sam da pati od hladnoće, a i ja sam se već bio gotovo smrznuo. Ostavio sam mu bocu konjaka i krenuo sam, rekavši da ću se vrlo brzo vratiti po njega. Odvratio je: 'Da! Da!', a ja sam otišao, rekavši mu još jednom neka se kreće... Staza odavde više nije bila posebno teška, no što sam se više dizao, bilo mi je sve teže disati, pa sam gotovo svakih deset koraka morao zastati, dašćući poput sušičavca. Učinilo mi se da nemam pluća i da su mi prsa

Pogled s vrha Mont Blanca

foto: Tomislav Marković

posve prazna. Omotao sam rupčić oko usta pa mi je bilo malko bolje kad sam disao kroz njega. Nastavio sam hodati uzbrdo pognute glave i, odjednom otkrivši da se nalazim na vrhu, podigao sam glavu i spazio da sam osvojio vrh Mont Blanca!«

»Više nisam imao snage; kao da su mi nožne mišiće držale samo hlače. Ali, shvatio sam da sam na kraju puta... Došao sam sam, bez ičije pomoći, samo vlastitom voljom i snagom. Sve oko mene je bilo moje! Bio sam vladar Mont Blanca! Bio sam kip na jedinstvenom postolju!« Onda se Balmat sjetio Paccarda. Pokušao ga je dozvati, ali nije bilo odgovora. Zabrinut, krenuo je vlastitim tragovima i pronašao Paccarda zgrčenog »poput mačke koja se sklopča u vlastitu krznu«. Nije reagirao ni na vijest da je Balmat dosegao vrh. Rekao je samo: »Gdje bih mogao leći i zaspati?« Balmat ga je osovio na noge i kad se ovaj požalio da su mu ruke smrznute, dao mu jednu od svojih rukavica od zečjeg krzna - »obje ne bih dao ni rođenom bratu« - prije no što ga je natjerao prema vrhu, na kojeg su se popeli par minuta nakon šest popodne. Sunce ih je divno obasjavalo, a na plavom nebu su se mogle vidjeti i zvijezde. Potpuno oporavljen od prethodnog umora, Balmat se divio

pogledu. Ostali su na vrhu sat vremena. Paccard je izvadio svoj toplomjer i barometar - usprkos temperaturi od -21°C , pri kojoj mu se tinta smrzavala dok je pokušavao upisati očitane podatke. Potom je u sedam popodne, kad su im preostala još samo dva i pol sata dnevne svjetlosti, Balmat po posljednji put mahnuo šeširom seljacima ispod sebe, uhvatio Paccarda pod ruku i počeo se spuštati. Doktor je bio »poput djeteta, bez snage i volje. Po sigurnijem putu sam ga vodio, a po lošijem gurao ili vukao«. Paccard bi svako malo zastao, rekao da ne može dalje, pa ga se silom moralo gurati. Kad su u jedanaest navečer sišli ispod linije snijega, Paccard je rekao da više ne osjeća ruke. »Skinuo sam mu rukavice i ustanovio da su mu ruke mrtvački blijede, a i ona moja ruka s koje sam skinuo rukavicu je bila već sasvim utrnula. Rekoh: 'No dobro, sad nas dvojica imamo tri smrznute ruke'. Njemu je bilo svejedno, htio je samo leći i spavati. Ipak, rekao mi je da istrlljam ruke sa snijegom, što nije bilo teško. Prvo sam istrlljao njegove ruke, a onda i svoju. Ubrzo mi se vratio osjet, ali su ga pratili bolovi kao da mi svaku žilu bodu iglom. Uvio sam dobro svog deččića u deku i stavio ga u sklonište ispod nadvite stijene; malo smo popili i pojeli; stisnuli smo se što bliže jedan drugome i brzo zaspali«. Idućeg

jutra Paccard je bio potpuno oslijepjen od snijega. »To je smiješno, Balmat«, rekao je, »što mogu čuti ptičji pjev, ali ne vidim dnevnu svjetlost«. Pitao se je li to zato što nije kadar otvoriti oči. Međutim, po Balmatovu iskazu, oči su mu se žarile kao u sovuljage. Paccard je slijedio Balmata nizbrdo držeći se za njegovu naprtnjaču, sve dok nisu stigli do La Côtea, odakle je Balmat odjurio kući, ostavivši doktora da se vrati pipajući štapom.

Kad se Balmat pogledao u zrcalo, bio je užasnut. »Nisam se mogao prepoznati. Oči su mi bile crvene, lice crno, a usnice plave. Kad god bih se nasmijao ili zijevnuo, krv bi mi potekla iz usnica ili obraza, a osim toga bio sam i poluslijep«. Ipak, za nekoliko tjedana se dovoljno oporavio i otputovao u Genuu da zatraži Saussureovu nagradu. A mjesec dana poslije neumorni je Bourrit, čuveni povjesničar Alpa, objavio priču o njegovu usponu. Bourritov se izvještaj o Balmatovu usponu u glavnim crtama podudara s onim što ga je objavio Dumas poslije pedeset i šest godina. No nije baš sve bilo isto: Balmatu je bilo sedamdeset kad je pričao Dumasu, bio je već oslabljen starošću, ali i nabijen očitom netrpeljivošću prema Paccardu. Primjerice, ona ponižavajuća scena na Dôme de Gouteru bila je čista izmišljotina. Tamo nisu nikada bili, već su se penjali preko Grand Plateaua, koji leži ispod njega. Jednako je tako sumnjiva Balmatova tvrdnja da se sam popeo na vrh dok je Paccard zapadao u hipotermički drijemež: Paccard bi umro od smrzavanja za tih otprilike sat i pol, koliko je Balmatu trebalo, nakon što ga je ostavio, da dođe do vrha i da se vrati; a da i nije već bio mrtav, Paccard sigurno ne bi bio u stanju mjeriti temperaturu, a još manje zapisivati podatke s barometra, a to je, kao što je poznato, učinio. Zanimljivo je te pojedinosti, te su dvije priče podudarne. Prema Bourritu, koji je svoj članak objavio 20. rujna 1786., Balmat je bio junak, a Paccard malaksali prirepak. Ne samo da je Balmat stigao na vrh prije Paccarda, nego je potom morao na vrh dovući i doktora. U svakom pogledu, Balmat je nosio cijeli pothvat, dok se Paccarda moralo gurati, vući i tjerati na vrh. Ta vješta i dirljiva priča kulminira tipičnim završetkom: »Chamonix je živio s njima, stranci odozdo su ih promatrali dalekozorima; s nemirom su ih pratili u pohodu, oduševljeni prizorom s dva mala bića na tako

golemom vrhuncu zemaljske kugle«.

Sve je to bilo vrlo dojmljivo. No, Bourritova verzija ne slaže se ni najmanje s Paccardovim izvještajem. Potaknut Bourritovim izmišljotinama, Paccard je napisao detaljni, dokumentirani opis uspona. Potpisao ga je i Balmat, a u njemu je obostrano utvrđeno da je Paccard predložio smjer kojim će se penjati, da je vodio uspon, ohrabrivao Balmata kad je posustajao i pomagao mu nositi njegovu opremu, a kad se popeo na vrh, »Balmat je morao požuriti da bi mu se ipak nekako pridružio na rečenom mjestu«. Balmat je izravno priznao da ga je »Paccard dozvao, pa sam ga slijedio«. Njegov su potpis ovjerila dva njegova prijatelja vodiča. Paccard je ovdje možda malo pretjerao, ali je još žešći izvještaj poslao Saussureu, koji je u svom dnevniku zabilježio: »dok su se bližili vrhu bili su jako umorni radi površine pokrivena tankom korom, koja ih je ometala, jer su im noge propadale. Vodič mu je rekao da neće moći izdržati ako on (Paccard) nije kadar poći prvi i razbijati koru, što je ovaj i učinio sve do vrha«. Dvojica njemačkih baruna, koje je Saussure zamolio da prate uspon s obližnjeg brda, vidjela su dvojicu ljudi kako mašu s vrha. U svim kasnijim Saussureovim izvještajima, baš kao i u ostalima, osvajanje vrha se ne pripisuje isključivo Paccardu, nego obojici. Međutim, u Chamonixu su se duhovi uskomešali. Kad je Balmat optužio Paccarda da je krivotvorio izvještaj, doktor ga je nagazio. Nakon toga je morao intervenirati Saussure, prisilivši Bourrita da objavi jedan pomirbeni članak. Bourrit se na brojnim mjestima blijeđo ispričavao: Paccard zapravo nije došao na vrh; njegov je izvještaj loše napisan; sadrži neke podatke koji narušavaju Saussureov ugled; da on, Bourrit, nije vjerovao u ono što je napisao, onda bi članak objavio bez potpisa, i tako dalje i tako dalje. Na kraju je Bourrit ipak ubacio nekoliko nevoljnih dodataka, ali čak i s tim je članak bio štetan. Neki Paccardov rođak je proveo jedan dan u zatvoru, jer je ispsovao autora članka. Paccard je uzvratio najbolje što je mogao. Poslao je dva članka u *Journal de Lausanne*, ispravljajući Bourritove tvrdnje i objavio prospekt kojim poziva ljude da se pretplate na knjigu koju će uskoro objaviti. No, njegov rukopis koji je - vrlo glupo - predao Bourritovom uredniku Berengeru, nikada nije objavljen, ili, ako jest, onda je kružio sasvim

privatno. U svakom slučaju, nije pronađen ni jedan tiskani primjerak - a u pomanjkanju neke čvršće oporbe, Bourritova je verzija prihvaćena kao istinita. Napokon, nije li on bio povjesničar Alpa? Balmat je postao osvajač Mont Blanca, a Paccard njegov pratilac. Balmat je dobio Saussureovu nagradu, a Paccard je (što nije bilo mudro) nije ni zatražio; novci mu nisu bili potrebni, kao što je i Bourrit naglasio, ali bi time ojačao svoje tvrdnje. Povrh svega, Balmat je od kralja Sardinije dobio na dar pedeset pijemontskih pistola i titulu »Balmat dit Mont Blanc«. Ljudi su mu mogli slati novčane priloge, što je prilično traljavo vodio preko novina Bourrit, a sumnjalo se da je dio tog novca strpao i u vlastiti džep, no Balmat je s time ipak sagradio lijepu kuću. U njegovu čast su se podizali spomenici, izrađivale plakete, imenovala ulice. U Chamonixu su ga obožavali, pa je postao jedan od najtraženijih vodiča u dolini.

S ove vremenske udaljenosti nemoguće je pošteno ocijeniti tko se prvi popeo na Mont Blanc. Prepirka se u biti zaplela oko Bourritove ljubomore i Balmatove želje da se domogne Saussureova novca. Polemika se vukla sve do 20. stoljeća, kad su, pojavom vjerodostojnih dokumenata i već općim zamorom, i Balmat i Paccard podjednako proglašeni zaslužnima za osvajanje vrha. No do tada je to pitanje postalo gotovo nevažno. Slijedeći njihov primjer, engleski, viktorijanski penjači su se razmijelili Alpama, osvajajući zajednički vrhove »kao po špagi«. Za te istraživače Mont Blanc nije bio ništa. Htjeli su osvojiti čitav alpski lanac. Gesnerova poruka se konačno probila. Visine više nisu bile strašne - bile su divne.

Članak »Tajne Alpa« odlomak je iz knjige Fergus Fleminga »Killing Dragons« (izdanje »Granta Books«, 2000.). S engleskoga preveo Ivan Ott.

PREKO FILIPOVA KUKA NA LJUBIČKO BRDO

Najjužniji u nizu Dabarskih kukova, smještenih u središnjem dijelu velebitskog brdskog masiva je Filipov kuk. Ta krševita vapnenačka cjelina završetak je stjenovitog grebena što se spušta jugoistočno od Ljubičkog brda. Vrh mu je na nadmorskoj visini 1055 m, a visok je stotinjak metara.

Staza preko Filipova kuka u planinarskom je pogledu zanimljiva zbog nekoliko razloga; prvo, kao južno polazište na grebensku stazu koja će uskoro povezivati sve Dabarske kukove, a zatim kao najatraktivniji uspon na samo Ljubičko brdo.

U podnožju Filipova kuka je pedesetmetarski ponor Crnog potoka, nezaobilazna prirodna hidrogeološka pojava. Izvedbom ove, ponešto zahtjevne, ali zanimljive planinarske staze, obogaćene su izletničke mogućnosti vezane za Metlu i Crni vrh, koji će također

Ljubičko brdo

foto: Alan Čaplar

Hrvatska gušarka u stijeni Filipova kuka

foto: Vlado Prpić

uskoro biti dostupan planinarima. Još jedna posebnost ovog prostora podno kuka je nevelika močvara. Crni potok, iako kratkog toka, privlačan je brdski potočić s pastrvama, pa je u ljetnim mjesecima čest cilj posjetitelja Oštarija. Šuma bukve i jele iza Filipova kuka poprima značajke prašumskog tipa, stijene pokrivene debelom mahovinom, a izvaljena stabla nesmetano trunu. Od biljaka točilarki i stjenjača sve sami endemi: prozorski zvončić, nevesika, waldsteinova zvončika, hrvatska bresina, hrvatska gušarka...

Krenemo li od oštarijske crkve istočno šumskom cestom i markacijama prema Metli, na dva i pol kilometra je prostrana livada s koje lijevo počinje uspon na Filipov kuk. Oznake vas vode vrlo strmo, ali kratko među stijene istočne strane grebena, zatim ponovo lijevo, ispočetka vrletima, a dalje šumskom vlakom i već ste na vrhu kuka. Prijelaz preko hrpta zahtijeva dosta vještine, ali je zato obilježen i lakši i kraći smjer uz greben koji pratimo do »vrata« i travnate padine Ljubičkog brda. Ovu neobičnu i zanimljivu stazu uredili su planinari i markacisti HPD »Prpa« iz Baških Oštarija, čime je završena južna dionica grebenske staze sve do Žutog kuka.

Vlado Prpić

S PREMUŽIĆEVE STAZE DO KUBUSA PREKO BADNJA

Stari put od Prpića preko Badnja prema Velikom Papratnjaku pretvoren je u novu planinarsku stazu koja sada povezuje VPP s planinarskim domom »Prpa« na Baškim Oštarijama. Njome se hodanje od Dabarske kose skraćuje za skoro pola sata, a k tome put je vrlo ugodan i nije strm. Skretanje s Premužićeve staze je kod Velikog Papratnjaka, a dvadesetominutni uspon kroz šumu dovodi nas do nekad obrađivanih ledina ograđenih suhozidom. Odavde blagim spustom, također većim dijelom kroz bukovu šumu, ali sada sunčanom stranom Badnja, za oko pola sata hoda stižemo do doma »Prpa«. Na najvišoj točki ove staze je križanje s Oštarijskom obilaznicom. S nje je moguć dolazak do doma preko vrha Badnja ili preko Velike Basače. Jedno je sigurno, bilo kojim putem da krenete, zadovoljstva neće nedostajati.

Vlado Prpić

OBNOVLJENE MARKACIJE S ALAGINCA NA KUK GRABAR

Sa staze koja vodi s prijevoja Alagince na kuk Grabar, poodavno su isprane sve oznake i samo su rijetki planinari pronalazili nekadašnji put. No, ovog su proljeća članovi HPD »Prpa« temeljito uredili stazu i iznašli te uredili put do vidikovca na istočnoj strani Grabara. Uspon do vrha je poprilično strm, ali je kratak i savladiv. Ovo neokrnjeno čudo prirode sa svojim biljnim ogrtačem i pogledom na sve strane treba doživjeti! Novost na ovom dijelu Dabarskih kukova je staza s Prpić-kosice preko Vršeljaka grebenom do Kuka od Špiljić plane. S ovoga kuka je također obnovljena

Dabarski kukovi s Grabara

foto: Vlado Prpić

markacija i neznatno izmijenjen silazak na Alaginac, tako da se sada može lakše upoznati ove neodoljive vrleti najljepše planine na svijetu.

Vlado Prpić

DOM RAVNI DABAR NA VELEBITU

Na izvanrednoj skupštini PD »Industrogradnja« u Zagrebu 19. lipnja izabran je za novog predsjednika Milan Gotovac i za tajnika Vlado Fabijanić. Odlučeno je da poslove oko društvenog doma u Ravnom Dabru ubuduće vodi tajnik Fabijanić, pa se zainteresirani mogu javiti na njegov telefon 01/63-47-803 ili 091/51-97-789.

prof. dr. Željko Poljak

PLANINARSKA KUĆA »VODICE« DOBILA NOVOG OPSKRBNIKA

Planinarska kuća »Vodice«, smještena u Žumberku iznad Sošica, a ispod vrha Pliješa, dobila je novog opskrbnika. Od ovog proljeća, kuća je otvorena svakog vikenda i u njoj planinari i izletnici mogu biti usluženi hladnim i toplim napicima, a pojesti se može grah i juha. Za dodatne obavijesti i dogovore posjetitelji se mogu obratiti Hrvoju Horvatu na tel. 098/93-87-269 ili e-mail: hrvoje.horvat@zg.tel.hr ili Dunji Dubiel na tel. 091/50-31-370 i e-mail: dunja.dubiel@zg.hinet.hr.

Alan Čaplar

Planinarska kuća »Vodice«

OBNOVLJEN PUT BITOVNJA - POGORELICA - VRANICA

Planinarski put Bitovnja - Pogorelica - Vranica prolazi najljepšim predjelima planina Bitovnje, Pogorelice, Zeca i Vranice spajajući na jedinstven način ljepote i znamenitosti planinske prirode i bogatstvo kulturnog i povijesnog naslijeđa. Taj je put uspostavljen davne 1964. godine kao treća planinarska transverzala

u Bosni i Hercegovini (nakon Bjelašničke i Sarajevske transverzale, uspostavljene 1958. godine). Koliko nam je poznato, ovaj put je i jedina stara planinarska transverzala u BiH, koja je obnovljena nakon rata.

Od 1998. godine obnovljen je i godišnji organizirani obilazak u drugom vikendu mjeseca srpnja. Na žalost, planinarske kuće na Lopati i Pogorelici još uvijek nisu u upotrebi, tako da obilaznici moraju noćiti u šatorima, koji se s ostalom opremom transportiraju vozilima od jednog do drugog tabora. Obilazak traje četiri dana, s noćenjima na Prokoškom jezeru na Vranici, Vlaškoj ravni na Zecu i Bukovoj ravni na Bitovnji.

Obilaznici dobivaju dnevnik i vodič, a oni koji ispunje predviđene uvjete primaju i numeriranu spomen-značku. Posebno napominjemo da je cjelokupno područje planina Bitovnje, Pogorelice, Zeca i Vranice potpuno sigurno od mina, jer nije bilo poprište vojnih djelovanja.

Zoran Šimić

MARKIRANJE I ČIŠĆENJE BRAČA

U organizaciji PD »Lipa« iz Lipika, a uz potporu Turističke zajednice Lipik i Centra za kulturu Brač, uputilo se 16 planinara iz Lipika, Pakraca, Daruvara, Bjelovara i Slavonskog Broda na otok Brač od 1. do 5. svibnja. Cilj je bila pustinja Blaca, samostan osnovan 1551. godine pri povlačenju poljičkih glagoljaša pred turskom najezdom. U danas napuštenom samostanu, uz 12.000 starih knjiga, su brojne karte, spisi, note te etnografski izlošci, tiskara, veliki teleskop, ogromni klavir i dr. Samostan je smješten ispod strme litice udaljene 3,5 km od mora ili 7 km od Nerežišća. Pristup vozilima nije moguć, doći se može samo pješice. Otok nema planinarsko društvo, pa su prilazne staze slabo održavane i obilježene.

Želeći dati svoj doprinos u povodu Međunarodne godine planina i poduprijeti akciju Turističke zajednice »Zeleni cvijet«, proveli smo 4 dana obilježavajući, čisteći od granja, smeća i otpadaka planinarske staze u trokutu Nerežišće - Milna - Vidova gora. Markirali smo stazu od Blaca do Vidove gore (778 m), obnovili markaciju od Vidove gore do aerodroma, od Nerežišća do Blaca i od Blaca preko uvala Blaca i Farska do Murvice. Usput smo pokupili sav sitan otpad, ali u naše vrećice nisu stali automobili, hladnjaci, peći i dva autobusa; »kućni ljubimci« odbačeni u prirodu.

Umorni, veseli i ponosni, peti dan proveli smo na planini Kozjak iznad Splita, na Malačkoj kod prijatelja iz istoimenog planinarskog društva, zajedno slaveći petogodišnjicu njihovog društva. Zahvalili smo prirodi, ostavljajući iza sebe samo svoje stope.

Josip Šuprina

NOVA PIRAMIDA NA SLJEMENU

Iako je Medvednica naša najposjećenija planina, mnogi izletnici nisu s njom zadovoljni: hodaš satima a nigdje nikakva vidika! Prije 113 godina sagradio je HPD na Sljemenu lijepu željeznu piramidu, ali je ona na prijevaru premještena na Japetić u Samoborskom gorju. Zašto na prijevaru? Zato što je planinarima obećano, ako je premjese, da će dobiti u zamjenu vidikovac na TV-tornju koji je podignut na njenom mjestu. Prošlo je već više od četiri desetljeća, a obećanje je ostalo neispunjeno.

Koliko je razgledna piramida važna za planinare pokazuje i najava otvorenja piramide u dnevniku »Obzor« prije 113 godina (6. srpnja 1889.) u kojoj, među ostalim, stoji: *Pripreme za svetčanost trajale su čitavi prošli tjedan, te su se poteškoće kod transporta mogle svladati samo pomoću građanskih seljaka. Nije bilo lasno dopremiti sve gore, što je potrebno, da se toliko občinstvo ugodno pozabavi... Početak svetčanosti oglasiti će se pucnjavom iz mužara. Kod posvete sudjelovati će pjevačko društvo »Sloga«, a druga društva biti će zastupana izaslanici. Svetčanu službu božju služiti će predsjednik planinskog društva veleučeni g. akademik i ravnatelj realke Torbar... Glasbeni dio za vrijeme objeda i za vrijeme plesa obavlja vojnička glasba 101. pukovnije...*

Za otvorenje je tiskana posebna spomenica, a još jedna takva za proslavu 40-godišnjice piramide. Vidik sa Sljemena toliko je dirnuo pjesnika S. S. Kranjčevića da je 1879. na licu mjesta spjevao upravo potresnu pjesmu, koja završava stihovima: *Pozdravljam te, vide mili, / kraju božji, kraju sveti!*

A danas? Jedan zagrebački planinar nikako se ne miri s time da Sljeme više nema vidikovca. Predsjednik PD »Zanatlija« u Zagrebu Josip Majnarić, koji je zaslužan i za novu planinarsku kuću na Hunjki, zamislio je gradnju nove piramide, i to na koti 896 m u blizini Hunjke. Iako je već u seniorskim godinama, pokrenuo je nebo i zemlju da svoj naum i ostvari. Mukotrpnim kucanjem na bezbrojna vrata uspio je dobiti niz potrebnih dokumenata: suglasnost Hrvatskih šuma, Državne uprave za zaštitu prirode i zapovjedništva Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, ishodio je idejno rješenje, geodetske nacрте, elaborat Hidrometeorološkog zavoda, geodetsku izmjeru, geomehanički elaborat tvrtke GeoKom, suglasnost Vlade RH (potpisao ju je Goran Granić 1. veljače), i na kraju, lokacijsku dozvolu koja je postala pravomoćna 29. travnja. O svojoj odiseji Majnarić bi mogao napisati roman, ali se ne žali. Spomenimo još da je teren trebalo očistiti, dopremiti automobil s ljestvama visokim 30 metara, lo-

Projekt nove piramide

kaciju nadletjeti helikopterom te pronaći arhitekta koji će izraditi projekt. Po preporuci Instituta za građevinarstvo izradio ga je ing. Želimir Frančisković, a kako će piramida izgledati, može se vidjeti iz priložene slike. Kao što je stara piramida nastala kao ljepotica 19. stoljeća, tako će nova piramida biti tehnički spomenik 21. stoljeća.

Sada slijedi drugi dio posla, a to je izgradnja. Investitori su Hrvatski planinarski savez i HPD »Zanatlija«. Računa se da će piramida koštati 600 tisuća kuna, željezna konstrukcija bit će teška šest tona, a za temelje će trebati 67 kubika betona.

Dakako, traže se sponzori. Pa, ako je zagrebačko gradsko poglavarstvo prije 113 godina moglo donirati polovinu potrebne svote, može se isto očekivati i od današnjega velikog Zagreba. Dakako, svaka će pomoć dobro doći, pa eto i posebnog računa koji je u tu svrhu otvoren u Zagrebačkoj banki: **2360000-1500031644.**

prof. dr. Željko Poljak

KOJINA JE TO JAMA?

MILIVOJ UROIĆ, Zagreb

Pitanje iz naslova prvo mi je palo na pamet kada smo na sastanku Speleološkog odsjeka u HPD »Željezničar« dogovarali izlet »u jamu Kojnu«. Želeći saznati nešto više, probao sam na svemogućem internetu. Sve što se moglo naći bilo je u stilu »'vjutro krenem v'štalu da napojim kojna«. Ne, ne, to nije »Kojna«.

Topografska karta bila je nešto sadržajnije. Nije »Kojna«, nego »Kojina«. Ta se jama nalazi petnaestak kilometara udaljena od Slunja prema Rakovici, blizu Ko-

Sige u blizini jamskog ulaza

foto: Milivoj Uroić

Ulaz u dvoranu Sigograd

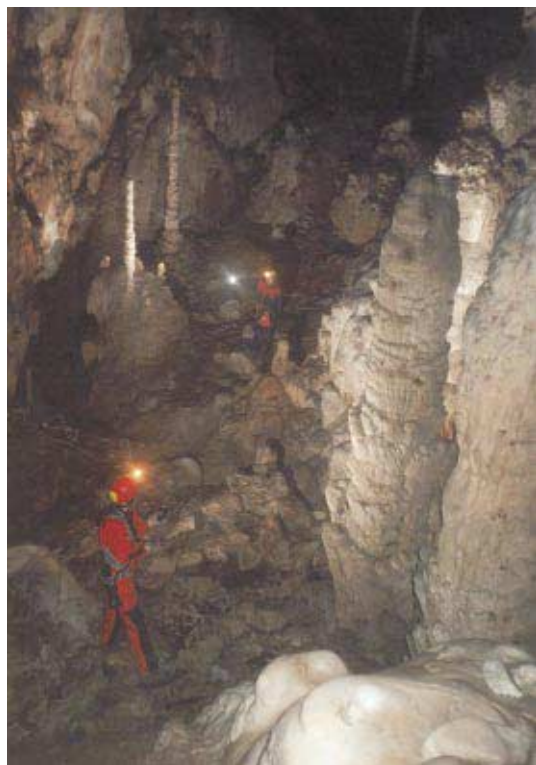
foto: Milivoj Uroić

rane. U Odsjeku se pričalo da ima oko 800 metara kanala, punog vrlo lijepih siga. Prestaosam se dvoumiti.

Na dan izleta krećemo nas četrnaestoro, u četiri auta te brdo opreme. Nakon kratke vožnje auti ostaju na makadamskoj cesti, a mi s opremom koračamo uzbrdo.

»Zar vi speleolozi idete na izlete baš po svakom vremenu?« - začuo sam pitanje. Eh, da, s nama su Ivana i Vedran, prvi puta u jami. A ispred nas snježna mećava, krajem ožujka! »U jami je puno bolje«, glasi odgovor.

Nakon postavljanja dvaju užeta za silazak i dužeg čekanja na red, Deda i ja se spuštamo u jamu. U stvari se radi o špilji, ali tridesetak metara dubok ulaz ispod nas, mijenja taj dojam. Da sam

Sige nakon jamskog ulaza

foto: Milivoj Uroić

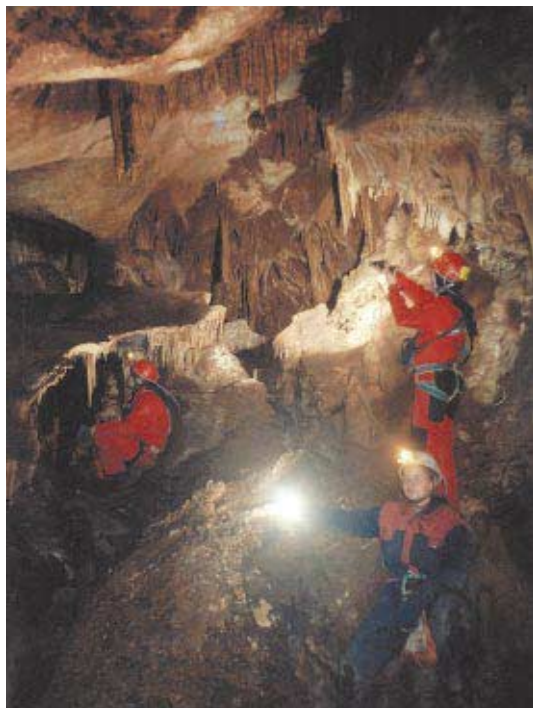
prvi put pred jamom, dobro bih razmislio o ulasku. No naši se početnici dobro drže...

Sa svakim metrom spuštanja vanjski svijet postaje sve dalji. Ne samo doslovno, mjesto koje se širi pod mnom, koje odzvanja našim dovikivanjem i kojemu jeka odaje prostornost kao da nije povezano s olujom koja još traje nad nama. Oluja pojačava kontrast: ovdje kao da je vrijeme stalo.

Ne obazirući se više prema gore, shvatim da tu samo stojim, a drugi još čekaju na red, gore na nevremenu. Nastojim to ispraviti i začas stižem do prijatelja pod svojim nogama.

Unutra je nagrada za dolazak i čekanje. Krećemo se po zasiganom kanalu, čas uskom, čas širokom. Grozničavo vadim fotoaparat i slikam prostor oko sebe, vječnu tamu, tek na trenu tak oživljenu našom posjetom.

Nema tih slika koje mogu prenijeti sve što mi se sviđa. Slika je ionako statična, ravna i ne dočarava vjerno prostor u kojem se nalazimo. Kao i često prije, javila se djetinjasta misao: Možda bih trebao slikati stan i radno mjesto za uspomenu, a živjeti ovdje, u ljepoti koja nema puno zajedničkog sa čovjekom i problemima svakodnevice...

Zasigani nanos blata

foto: Milivoj Uroić

Iza »rešetki«

foto: Milivoj Uroić

HRVATSKA PLANINARSKA OBILAZNICA

Popis obilaznika (4)

pripremio: ZDENKO KRISTIJAN, Samobor

U prvih šest mjeseci 2002. godine brončanu značku Hrvatske planinarske obilaznice primio je 41 planinar, a srebrnu 12. Uvjete za zlatnu značku ispunio je 1 obilaznik, a četiri za Posebno priznanje HPO. Brončanu značku su primili prvi obilaznici iz planinarskih društava: »Opatija«, »MIV« Varaždin, »Gradina« Konjščina, »Vinica« Duga Resa, »Sljeme« Zagreb i »Ljubljana-Matica« (prvi obilaznik iz Slovenije).

Komisija za planinarske puteve HPS-a uvela je novo priznanje za 125 vrhova i nazvala ga Visoko priznanje HPO (vidi HP 5,2002.) Za srebrnu značku su određeni pogodniji uvjeti.

Bernard Margitić je ispunio uvjete za Visoko priznanje. Bernardov dnevnik je popunjen, jer je obišao i 10 dodatnih vrhova, ukupno 135 i tako je postao najuspješniji obilaznik. Zadnji vrh je bio Velji Grad na otoku Mljetu. Za taj pothvat trebalo mu je 2 godine ili 100 vikenda. Istovremeno je obilazio obilaznicu Hrvatske planinarske kuće i posjetio je svih 125 planinarskih domova, kuća i skloništa. Komisija za pl. puteve HPS pregledala je njegov dnevnik 8. lipnja 2002. Upisan je pod brojem 1. Čestitamo!

Zlatna značka, posebno i visoko priznanje HPO dodjeljuju se osobno u prosincu na svečanoj sjednici Komisije za pl. puteve ili Novogodišnjoj sjednici HPS.

Molimo obilaznike da uredno vode dnevnik, upišu datume obilaska, fotografije slože po redu i tako olakšaju pregled. Da bi mogli prepoznati obi-

laznika na fotografiji treba se snimiti bez sunčanih naočala i kape. Dostavljeni dnevnik HPS vraća pošiljatelju za 2-3 tjedna.

Statistiku obilaznika po planinarskim društvima i priznanjima objavljujemo na koncu godine. Ipak napominjemo da najviše obilaznika ima HPD »Željezničar« iz Zagreba - 33, najmlađi obilaznik je Luka Mihaljević sa 6 godina, a najstariji Vjenceslav Jurić ima 79.

Slijedi popis obilaznika je za razdoblje od početka 2002. do konca lipnja:

BRONČANA ZNAČKA

obilaznik	planinarsko društvo
78. Žarko Fištrek	»Kamenjak«, Rijeka
79. Željko Horvat	»Željezničar«, Zagreb
80. Želimir Vinković	»Željezničar«, Zagreb
81. Faruk Islamović	»Zagreb-Matica«, Zagreb
82. Daniel Rožić	»Zagreb-Matica«, Zagreb
83. Nenad Mihaljević	»Željezničar«, Zagreb
84. Viktor Tišler	PK »Hrv. liječničkog zbora«, Zg.
85. Ivan Ivančić	»Ericsson-Nikola Tesla«, Zagreb
86. Nediljka Tadić	»Željezničar«, Zagreb
87. Mladen Japirko	PK »Split«, Split
88. Božena Kralj Vrsalović	»Željezničar«, Zagreb
89. Alan Čaplar	»Zagreb-Matica«, Zagreb
90. Jasminka Radojčić	»Zagreb-Matica«, Zagreb
91. Stanko Popović	»Sljeme«, Zagreb
92. Antun Željko Matišin	»Ericsson-Nikola Tesla«, Zagreb
93. Moric Vahtarić	»Vinica«, Duga Resa
94. Marinko Brnadić	»Dubovac«, Karlovac
95. Sanja Brnadić	»Dubovac«, Karlovac
96. Stjepan Rade	»Dubovac«, Karlovac
97. Dragutin Bogojević	»MIV«, Varaždin
98. Krešimir Ožanić	»Japetić«, Samobor
99. Ines Buntić	»Japetić«, Samobor
100. Bruno Margitić	»Željezničar«, Zagreb
101. Đorđe Tovroža	»INA Trgovina-Bjelolasica«, Zg.
102. Dragutin Lokmer	»Japetić«, Samobor
103. Darko Domišljanović	»Gradina«, Konjščina
104. Karmela Domišljanović	»Gradina«, Konjščina
105. Zvonimir Petranović	»Željezničar«, Zagreb

106. Vanja Starčević »Ljubljana-Matica«, Ljubljana
 107. Miladen Mandl »Opatija«, Opatija
 108. Darko Buliga »INA Trgovina-Bjelolasica«, Zg.
 109. Gordana Burica PK »Split«, Split
 110. Dijana Tudorić PK »Split«, Split
 111. Luka Mihaljević »Željezničar«, Zagreb
 112. Đurđica Kocijan Sever »Dugi vrh«, Varaždin
 113. Stjepan Horvat »Dugi vrh«, Varaždin
 114. Željko Ivan Horvatić »Dugi vrh«, Varaždin
 115. Goran Šeremet »Zagreb-Matica«, Zagreb
 116. Manda Ašić »Zagreb-Matica«, Zagreb
 117. Rajka Kristijan »Japetić«, Samobor
 118. Miljenko Haberle »Ericsson-Nikola Tesla«, Zagreb

SREBRNA ZNAČKA

24. Vjenceslav Jurić »Željezničar«, Zagreb
 25. Božena Bučar »Željezničar«, Zagreb
 26. Darko Dömötörfy »Japetić«, Samobor
 27. Slavko Patačko »Željezničar«, Zagreb
 28. Martin Branko Leskovar »Željezničar«, Zagreb

29. Berislav Tkalac »Tikvica«, Županja
 30. Darko Buliga »INA Trgovina-Bjelolasica«, Zg.
 31. Milan Beuk »Dubovac«, Karlovac
 32. Irena Beuk »Dubovac«, Karlovac
 33. Stjepan Rade »Dubovac«, Karlovac
 34. Moric Vahtarić »Vinica«, Duga Resa
 35. Miljenko Haberle »Ericsson-Nikola Tesla«, Zagreb

ZLATNA ZNAČKA

24. Vjenceslav Jurić »Željezničar«, Zagreb

POSEBNO PRIZNANJE (za 100 KT)

12. Damir Bajs »Željezničar«, Zagreb
 13. Vladimir Kordić »Željezničar«, Zagreb
 14. Zlatko Ivančić »Japetić«, Samobor
 15. Branka Kireta »Japetić«, Samobor

VISOKO PRIZNANJE (za 125 KT)

1. Bernard Margitić »Željezničar«, Zagreb

MILAN NIKŠIĆ (1914.-2002.)

Milan Nikšić bio je jedini požeški planinar s članskom iskaznicom iz 1935. godine. Od tada, pa do smrti u 88. godini života, član je HPD »Sokolovac«. I u poznim godinama, redovito se zanimao za rad Društva. U susretu s mlađim planinarima rado je evocirao uspomene na svoj planinarski život. Poslije dnevnog posla činovnika u požeškom Sudu, slobodno vrijeme provodio je s ljubiteljima prirode. Po naravi društven i komunikativan, lako je uspostavljao srdačne međuljudske odnose. U tome mu pomaže talent za glazbu i fotografiranje. Na izlet nije išao bez fotoaparata i harmonike. Upravo te sposobnosti su ga »predodredile« da godinama u Društvu obnaša posao voditelja izletničke i promidžbene sekcije.

U njegovoj ostavštini nalaze se fotografije snimljene 1936. godine, uz Dan slavonskih planinara, odr-

žan u Šumetlici na padinama Psunja, te brojni snimci s drugih izleta i pohoda, kao i izgradnje Planinarskog doma »Lapjak« u Velikoj. Neke od njih objavljene su u lokalnom tisku i planinarskim publikacijama. U knjizi »Stoljeće požeškog planinarstva«, njegovo ime često se spominje. Jedan je od obnovitelja Društva 1950. godine, kada postaje član Skijaške sekcije i pretplatnik »Naših planina«. Također je zapisano da je bio voditelj prvog izleta požeških planinara izvan Požeške kotline. Bilo je to putovanje na Plitvička jezera u kolovozu 1950. Autor je i prvog suvremenog prospekta, vezanog za planinarski i kupališni turizam u Velikoj.

Milan Nikšić je prvo planinarsko priznanje primio 1960. godine, a posljednje 1998. na svečanoj akademiji u povodu 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Požegi.

Ivan Jakovina

POHOD NA DINARU

30. SVIBNJA

I ove je godine, koja je proglašena međunarodnom godinom planina, na dan 30. svibnja, po peti put zaredom održan već tradicionalni pohod na najviši vrh Hrvatske, Sinjal na Dinari (1831 m). Kao i prošle godine, organizatori uspona bili su osim HPS-a, HPD »Sinjal 1831« iz Kijeva te Stanica vodiča Split i Stanica GSS HPS iz Splita.

Zbog očekivanog većeg broja sudionika uspona, vođenje i osiguranje sudionika pohoda organizirano je po principu »vodičkih točaka«. Bilo ih je sedam cijelom duži-

Nadomak vrhu

foto: Salvatore Milano

Gradina Glavaš pod Dinarom

foto: Salvatore Milano

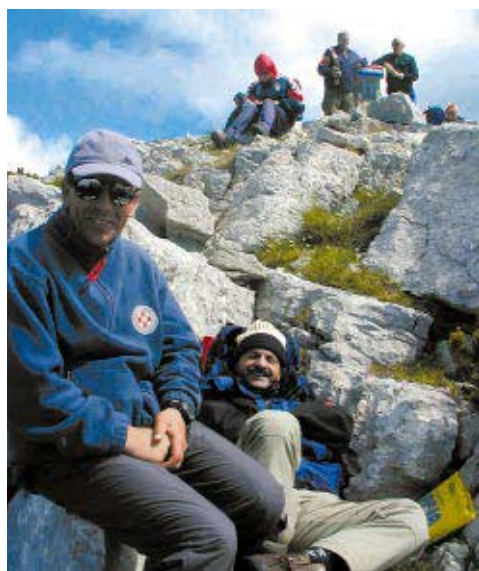

Na usponu

foto: Radovan Kečkemet

nom staze, od prve povrh sela Glavaša, pa do sedme na samom vrhu Dinare. Dežuralo je tridesetak vodiča iz PK »Split« i HPD »Mosor« i članova Gorske službe spašavanja.

Organizirane skupine planinara iz svih dijelova Hrvatske dolazile su od ranih jutarnjih sati i nastavljale uspon u manjim grupama. Ukupno

Članovi GSS i vodičke službe došli su dan prije i logorovali na Dinari

foto: Salvatore Milano

je bilo evidentirano preko 300 sudionika. Na prijemnoj točki bila je organizirana prigodna prodaja planinarskih karata i drugog planinarskog materijala te prodaja osvježavajućih pića. Sam uspon je protekao u najboljem redu, po lijepom, sunčanom vremenu, a druženje planinara nastavljeno je i po prestanku planinarenja, sve do večernjih sati.

Salvatore Milano

IZLOŽBA HPD »SISAK«

U prostorijama Narodne knjižnice i čitaonice Sisak 18. ožujka 2002. godine, uz nazočnost mnogobrojnih planinara, prijatelja prirode i građana, otvorena je izložba pod nazivom »Povijest planinarenja u Sisku 1924. - 2002.«. Izložba je posvećena dugogodišnjem sisačkom planinaru Ivici Marakoviću koji je preminuo prošle godine. Kao osnova poslužila je bogata građa koju je Ivica ostavio HPD-u »Sisak«, a svoje su priloge dali i ostali planinari. Kroz tekstove i slike prikazana je povijest sisačkog planinarstva od 1924. godine do danas. Izložen je dio planinarske i alpinističke opreme, literatura i planinarske karte, suveniri, jedan pano posvećen je radu mladih planinara, prikazane su slike s izleta u zemlji i inozemstvu, planinsko bilje, obnova doma na Oltarima, te neka od mnogobrojnih priznanja koja je HPD »Sisak« dobilo u svom dugogodišnjem radu. Prikazan je rad alpinističke sekcije i istaknuti su uspjesi sisačkog alpinista Igora Cindrića koji je sudjelovao u ekspedicijama na najviše svjetske vrhove. Izložba je trajala do 30. ožujka.

Zahvaljujemo svim posjetiteljima izložbe, a posebno onima koji su nam u knjizi dojмова izrazili svoju podršku i poželjeli uspjeh u daljnjem radu.

Željka Cicak

ODA PROLJEĆU NA OMIŠKOJ DINARI

U nedjelju 28. travnja 2002. godine održana je deveta »Oda proljeću« na Omiškoj Dinari. Sudjelovalo je ukupno dvjesto planinara iz HPD »Kamenar« Šibenik, HPD »Ante Bedalov« Kaštel Kambelovac, PD »Vlaška« Trogir, PD »Jelinak« Trilj, HPD »Dubrovnik«, HPD »Mosor« Split, PD »Paklenica« Zadar, PD »Imotski«, PK »Split«, GSS HPS Split, te organizator iz PD »Imber-Mosor« Omiš.

Po izuzetno lijepom vremenu uspon na odredište odvijao se u dvije ture, 8:30 i 9 sati. Iako su poneki puniji planinari zaostajali, ipak su svi stigli na vrijeme do Imbera.

Program se sastojao od izleta na Kulu, najviši vrh Omiške Dinare (864 m), revije slobodnog penjanja, ručka (fažol), izbora »vile Imbera« te skakanja u vreća-

ma i piljenja drveta. Sedamdesetak sudionika bilo je na Kuli, s koje se pruža izuzetan pogled na dobar dio splitsko-dalmatinske županije pa i šire. Desetak najhrabrijih okušalo se u slobodnom penjanju. Nakon ukusnog ručka, izabrana je »vila Imbera«, najljepša djevojka izleta. Ovog puta izbor je pao na Ivanu Ivanišević, 17-godišnju učenicu iz Dugog Rata. Sportska natjecanja su izazvala veliko zanimanje tako da je u skakanju u vrećama sudjelovalo osam ekipa od kojih su se ekipe »Mungosi« i »Mila majka« plasirale u finale. Nakon vrlo izjednačene borbe slavila je ekipa »Mila majka« iz Omiša. Vrhunac je bilo natjecanje u piljenju drveta. Nakon sat vremena borbe između 13 ekipa u finale su ušle ekipe »Panta i susjed« i »HPD Dubrovnik«. Pobjedu je odnijela ekipa Dubrovcana, a uzvici odobravanja popratili su dodjelu nagrada.

Nakon igara, sada već pomalo i umorni sudionici, spremili su se za povratak. Kao sudionik ovih događanja, nadam se da su bar na trenutak zaboravili na sve probleme, čak sam uvjeren da su se dobro zabavili i da će opet doći. Možda već dogodine, na desetu jubilarnu »Odu proljeću«. Hoće sigurno. Samo da ne bude kiše.

Miomir Fistić

DAN SPLITSKIH PLANINARA

Kada se krajem godine izrađuje program izleta, nemoguće je predvidjeti meteorološke prilike. Dogodi se tako da manifestacije i izleti do kojih nam je stalo, ne uspiju radi lošeg vremena. Upravo tako je bilo 5. svibnja na dan splitskih planinara.

PK »Split« kao organizator planirao je susret na kojem će se okupiti mnogi splitski planinari. Ali kiša koja je padala dan prije te nemilosrdno pljuštala cijelu noć, onemogućila je bivakiranje i logorsku vatru. Ujutro, kada su se planinari i izletnici trebali okupiti za polazak, došlo je mnogo manje sudionika nego smo ih očekivali. Crno nebo, oblaci koji su zabrinjavajuće visjeli u zraku i mokra trava, nisu obećavali lijep dan. Ipak, na Studencu kod zaseoka Čotića pod mosorskim vrhom Kozikom (Sv. Jure, 1318 m) pridružilo se više planinara. Bile su planirane tri ture.

Jedna od njih bila je uspon na uvijek atraktivan i izazovan vrh Kozika, južnom stjenovitom stranom, a spust nešto lakšom stazom preko Teple Pole. Oni koji su stigli, a vole taj uspon, želju su i ostvarili. Čak, i više! Vrijeme se popravljalo, stijena je bila suha, magla je postupno nestala, a vrh se pomaljšao iz oblaka i bilo je izgledno da nećemo vaditi kabanice.

S vrha po lijepom vremenu puca predivan vidik na kanjon Cetine, Podmosorje, a u daljini otoke, Split i Marjan te Kozjak. Sve to vidjeli smo na mahove zbog magle, ali bili smo zadovoljni. Na putu prema Tepli

Kockavica

foto: Gordana Burica

Polji naišli smo na rijetku i endemičnu kockavicu. Ovaj su put bile u buketu, a njihovi prošarani cvijetovi, izazvali su oduševljenje. Na sada već sunčanom proplanaku, ručali smo i odmorili se, a tu se je rodila ideja da produžimo na Ljuto Kame i u dom.

Za to vrijeme, ostali sudionici uživali su u podnožju. Speleolozi su demonstrirali podizanje šatora, a poslije su svi zajedno pošli prema Sv. Arniru, Smovu i Skočibama. Tom prilikom vidjeli su brojne ljekovite biljke, a odmaranje i šetnja u proljetnom zelenilu, zasigurno su pridonijeli opuštanju i »punjenju baterija« za predstojeće dane u gradu.

Gordana Burica

SKUPŠTINA PD »VRLOVKA«

U prepunoj dvorani osnovne škole u Kamanju, u nedjelju 14. travnja održana je Izborna skupština PD »Vrlovka« iz Kamanja. Društvo je osnovano 19. travnja 1998. godine i ove godine navršilo je 4. obljetnicu uspješnog rada.

Prema izvještaju blagajnice Ljerke Ladike društvo danas broji 62 člana. Predsjednik društva Janko Peričak spomenuo je i uspjehe društva, od brojnih vlastitih izleta do zajedničkih izleta s CEIK-om »Braća Seljan«, HPD »Martinščak« i PD »Dubovac«, od kojih je najznačajnije sudjelovanje na putu od Petrovaradina do Pariza te pohod u Peru.

Skupštini su bili nazočni i članovi HPD »Martinščak« i PD »Dubovac« iz Karlovca, predsjednik planinarskog saveza Karlovačke županije Ivan Pernar, te predstavnici lokalne uprave. Za predsjednika je ponovno izabran Janko Peričak, Ljerka Ladika za blagajnicu te Branko Jakšić za tajnika.

U opsežnim planovima za ovu godinu nalazi se daljnja suradnja s planinarskim društvima Karlovačke županije, sudjelovanje na tečaju za markaciste, brojni društveni izleti, obilježavanje 9. rujna dana špilje Vrlovke, te markiranje vlastitog planinarskog puta od Bubnjaraca i špilje Vrlovke do vrha Vodenice.

prof. dr. Ante Starčević

180. SAVJETOVANJE ZPP-a

180. savjetovanje Međudruštvenog savjeta ZPP-a održano je 2. lipnja 2002. u planinarskom domu »Pasićeva kuća« na Ivanščici, u organizaciji HPD »Ivančica« iz Ivanca. Na savjetovanju su bili predstavnici 14 planinarskih društava i HPS-a. Pošto je usvojen zapisnik s prošlog savjetovanja, usvojen je i Završni račun za 2001. godinu. Budući da HPD »Lipa« iz Sesveta iz tehničkih razloga nije moglo prirediti slet i proslavu obljetnice svog društva u nedjelju 16. lipnja, već je predlagalo da se slet održi dan ranije, Međudruštveni savjet je zaključio da se 45. slet planinara ZPP-a održi u nedjelju na Sušobregu, a priredit će ga HPD »Gradi-na« iz Konjščine koje slavi i 20. obljetnicu rada.

Međudruštveni savjet ZPP-a donio je novi Pravilnik Zagorskog planinarskog puta i odluku o kontrolnim točkama. Također je dogovorena nabava novih žigova i oznaka kontrolnih točaka, a osnovano je i povjerenstvo od tri člana koje će izraditi novi dnevnik ZPP-a.

Cvijetko Šoštarić

PLANINARSKA ŠKOLA »ZANATLIJE«

U sedmu po redu Opću planinarsku školu HPD Zanatlija u Zagrebu upisala su se 33 polaznika. Trajala je od 30. siječnja do 24. ožujka, a vodio ju je predsjednik društva gosp. Josip Majnarić. Program se sastojao od predavanja i praktične nastave. Predavači su bili Darko Berljak, Vladimir Mlinarić, Jerko Kirigin, Željko Poljak, Đenka Špralja, Ana Sutlović, Josip Majnarić, Tom Pavlin, Karlo Marinković, Vladimir Novak i Milan Ivić. Interes polaznika potvrđuje vrlo visok postotak prisustvovanja nastavi: 90-100%. Kriterij za dodjelu diplome zadovoljilo je 30 polaznika i ona im je uručena 3. travnja u svečanoj dvorani Doma obrtnika,

Mažuranićev trg 13. Nakon toga priređen je domjenak za polaznike škole i goste, uz mandoline i gitare muzičara HPD »Zanatlija«.

Zanimljivi su podaci iz anonimne ankete na kraju škole provedene sa ciljem da se poboljša program sljedećih škola. Kao glavni motiv dolaska u školu polaznici su naveli ljubav prema prirodi te upoznavanje novih krajeva i novih ljudi. Gotovo svi su bili zadovoljni s naučenim i školu ocijenili potrebnom. Predložili su veći broj dvodnevni izleta te npr. izlet na Velebit. Misle da bi što više trebalo zainteresirati mlade kroz medije i u osnovnim školama te da su instruktori bili vrlo dobri i odlični. Mišljenja o matičnom društvu bila su različita, od onih da nisu imali priliku upoznati članove društva do toga da je društvo ugodno i dobro organizirano.

Katica Šimić

MLADI NA IVANŠČICI

Na dan planeta Zemlje 22. travnja 2002., djeca iz Zavoda Zaježda bila su na planinarskom izletu na vrh Ivanščice. Krenuli su od crkve Marije Snježne u Belcu do ruševina Belegrada, gdje je bio doručak i kratak odmor. Slijedio je oštar uspon do kraja proplanka Belige i spajanja na cestu iz Ivanca. Uspón je trajao 2 sata.

U planinarskom domu nas je dočekao gospodin Dragec. Nakon male okrepke započelo se s igrama, koje su djeca jedva čekala. U raznim sportovima djeca su pokazala mnogo energije i spretnosti. Toga lijepog i sunčanog dana vrh naše Ivanščice odjekivao je cikom i grajom vesele djece. Pripremljen je i ručak s roštilja, a u pripremi su sudjelovala djeca. Slijedila je i nogometna utakmica u kojoj su sudjelovali i djeca i voditelji izleta. Poslije odmora, krenuli su preko ruševina Milengrada prema selu Zaježdi. Izlet je organizirala planinarska sekcija koja djeluje u Zavodu Zaježda, čiji su članovi ujedno i članovi HPD »Milengrad« Budinščina.

Željko Postonjski

MLADI pod Belegradom

foto: Željko Postonjski

Nehajska 61, Zagreb
t/f 01/363-88-40 • e: vmd@vmd.hr

AVIO KARTE ZA VAŠE EKSPEDICIJE

Organiziramo za vas

KILIMANJARO - 5985 m	16.-27. rujna
ALPINISTIČKI TEŠAJ	rujan/listopad 2003
ACONCAGUA - 6969 m	siječanj 2003
PEAK LENJIN - 7125 m	kolovoz 2003

Za detaljne programe nazovite, pišite,
navratite... ili posjetite www.vmd.hr

Organizator putovanja i vodič:
VLADIMIR MESARIĆ
instruktor alpinizma, instruktor Gorske službe
spašavanja i gorski vodič s međunarodnom licencom

Lapis Plus d.o.o. ZASTUPNIK Pro-lux ZA RH BiH i SLO

Compact
dalekozori

Monokulari

ZOOM
dalekozori

Panoramski
dalekozori

Kompasi

Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015

www.lapis-plus.hr

DAN HRVATSKIH PLANINARA - UČKA 2002.

Hrvatski planinarski savez i Planinarsko društvo »Kamenjak« iz Rijeke priređuju u rujnu ove godine Dan hrvatskih planinara. Obzirom da je 2002. godina od strane UN-a proglašena i Međunarodnom godinom planina, zamolili smo Predsjednika RH Stjepana Mesića da bude pokrovitelj ove manifestacije, što je on i prihvatio.

Dan hrvatskih planinara održat će se 14. i 15. rujna na Učki. U subotu je planirana eko-akcija i noćni uspon na Učku, a u nedjelju središnja svečanost kod Hotela »Učka« u blizini Poklona. Sve detaljnije obavijesti mogu se dobiti od HPS, tel. 01/48-24-142 i 01/48-23-624, e-mail: hps@zg.tel.hr i od PD »Kamenjak«, tel. 051/33-12-12 i e-mail: kamenjak.rijeka@vip.hr.

Okupljanje na Učki bit će prigoda da PD »Kamenjak« s planinarima iz cijele Hrvatske obilježi 40 godina planinarskog rada. Želimo također podsjetiti i na druge vrijedne obljetnice: 118 godina od začetaka organiziranog planinarenja, 115 godina speleoloških i 105 godina alpinističkih aktivnosti. Posebnu pozornost ove godine zaslužuje i noćni uspon na Učku jer je prije točno 150 godina, 4. srpnja 1852. Avelin Čepulić izveo prvi noćni uspon koji je kao prvi planinarski putopis opisan u časopisu »Neven« pod naslovom »Zora na Učki«.

Planina Učka uzdiže se nad Kvarnerskim zaljevom i svojom osebujnom ljepotom privlači mnogobrojne planinare i ostale ljubitelje prirode. Kao takva proglašena je parkom prirode. Svojom

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
PD »KAMENJAK« - RIJEKA

pozivaju Vas na

DAN HRVATSKIH PLANINARA

14.-15. rujna
2002.

UČKA

2002
Međunarodna godina
PLANINA

posređuje
Predsjednik RH
Stjepan Mesić

subota:
15 h eko-akcija
20 h noćni uspon na Učku

nedjelja:
10 h prigodni program
kod Hotela »Učka«

INFORMACIJE:
HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ, Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 01/48-24-142 i 01/48-23-624, e-mail: hps@zg.tel.hr
PLANINARSKO DRUŠTVO »KAMENJAK« Rijeka, Korzo 401, tel. 051/33-12-12, e-mail: kamenjak.rijeka@vip.hr

visinom od 1396 metara otvara oku veličanstvene vidike na cijeli primorski kraj, otoke, Velebit, Istru, grobničke, slovenske i talijanske Alpe. Idealno je mjesto za održavanje manifestacije poput Dana hrvatskih planinara, jer svojom raznolikošću i ljepotom može privući i one izbirljive. Uoči manifestacije u gradskim prostorima bit će priređena planinarska izložba, a atraktivno predavanje o planinama održat će ugledni planinari i dužnosnici Hrvatskog planinarskog saveza.

Vjerujemo da će se ovogodišnjoj proslavi Dana hrvatskih planinara odazvati velik broj planinara i ljubitelja prirode, jer prilika je to da se učvrste stare, a uspostave nove prijateljske veze. PD »Kamenjak«, Hrvatski planinarski savez i Učka Vas očekuju!

prof. Mirjana Stojnović

Kula na Vojaku, najvišem vrhu Učke, foto: Željko Poljak

PANTONE®
COLORS

CHROMOS dd
Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

CHROMOS
Printing Ink Factory Samobor - Croatia

hands free lighting®

DISTRIBUTER ZA HRVATSKU: »HIMALAYA SPORT« d.o.o.

Vrazova 8c, 42000 Varaždin, Tel./fax: 042/313-701

e-mail: himalaya-sport@email.hinet.hr